

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Õppekava: Koolieelse lasteasutuse õpetaja

Merle Liba
HÄDAOLUKORDADEKS VALMISOLEK LASTEAEDADES
Bakalaureusetöö

Juhendaja: Lõuna päästkeskuse juht Margo Klaos
Kaasjuhendaja: täienduskoolituse- ja kutseaasta spetsialist Marge Kimmel

Tartu 2019

Resümee

Hädaolukordadeks valmisolek lasteaedades

Laste turvalisuse tagamiseks lasteaedades on loodud erinevaid regulatsioone. Lähtuvalt haridusametustes aset leidnud hädaolukordadest on lasteaedade valmisolek nendega toimetulemiseks tähelepanuta jäänud. Kui koolidel on kohustus koostada endile hädaolukordadeks valmisoleku plaan, siis lasteaedadel sellist seadusest tulenevat kohustust hetkel ei ole. Bakalaureusetöö eesmärgiks on välja selgitada kolme maakonna lasteaedade näitel, millised hädaolukorrad võivad lasteaias viibivate laste turvalisust ohtu seada, kui oluliseks peavad lasteaedade direktorid hädaolukordadeks valmisoleku teemat ning milline on lasteaedades hetkeolukord selliste sündmustega toimetulemisel. Kvalitatiivsest uurimisviisist lähtuvalt koguti poolstruktureeritud intervjuudega andmeid üheteistkümnelt lasteaiadirektorilt. Uuringu tulemustele tuginedes selgus, et peaaegu kõik lasteaiad olid koostanud hädaolukordade lahendamiseks plaani ning endile teadvustanud, et plaani olemasolu aitab suurendada töötajate teadlikkust. Siiski ei sisaldanud ükski neist plaanidest kõiki tõenäolisi hädaolukordi, mis lasteaias aset võiksid leida. Kõige sagedamini puutuvad lasteaiad kokku laste traumade ning elutähtsa teenuse katkestusega, mis häirib igapäevast elurütmi. Kindlamalt tuntakse end olukordades, milleks on olemas eelnev praktiline ettevalmistus. Märksõnad: hädaolukord, hädaolukorra lahendamise plaan, hädaolukorrad lasteaias

Abstract

Being ready for emergencies in the kindergarten

To assure the safety in the kindergarten there are different regulations. To originate from educational institute emergencies kindergartens state to manage have been neglected. The schools have an obligation to make an emergency plan, but the kindergartens don't have that obligation right now. The goal of this bachelor's work is to use 3 counties kindergartens and figure out what emergencies can there be to endanger children, how is the readiness for emergencies assured for the headmaster of kindergartens and how is the current situation to manage emergency situations. Qualitative research method was used and half structured interviews were taken from 11 headmasters of the kindergartens. The outcome of the research showed that all kindergartens had emergency plans and they had acknowledged that highly for the workers. These plans didn't have all the emergency situations included that can happen in the kindergarten. Mostly traumas and to interrupt vital services are happening the most in the kindergartens and it disturbs regular rhythm of life. They are more certain in situations that they have played through.

Keywords: emergency situation, plan to solve emergency situations, emergency situations in the kindergarten

Sisukord

Resümee	2
Abstract	3
Sisukord.....	4
Sissejuhatus	6
1. Hädaolukorra lahendamise plaan	8
1.1. Töös kasutatavad põhimõisted.....	8
1.2. Hädaolukorra plaani olulisus haridusasutuses	9
1.3. Lasteaedade kriisiplaanides kirjeldatud hädaolukorrad.....	12
1.4. Hädaolukorras käitumine ja käitumise muutmine	13
1.5. Ohuolukorra tajumine eelkoolieas	14
2. Metoodika.....	16
2.1. Valim	16
2.2. Andmekogumine	17
2.3. Andmeanalüüs	18
2.4. Töö usaldusväärsus.....	20
3. Tulemused	20
3.1. Lasteaedade valmisolek erinevates hädaolukordades toimetulekuks	20
3.1.1. Tegevuskava turvalisuse tagamiseks	20
3.1.2. Valmisoleku taseme võrdlus eri hädaolukordadeks.....	22
3.1.3. Teabevahetuse korraldamine ja teenuse pakkumise jätkamine.....	23
3.2. Hädaolukorrad lasteaias.....	24
3.2.1. Võimalikud hädaolukorrad lasteaias	24
3.2.2. Aset leidnud sündmuste kirjeldused	26
3.3. Hoiakud turvalisuse suurendamiseks hädaolukorraplaani abil.....	29
3.3.1. Hädaolukordadeks valmisoleku suurendamine HOLP-i kaasabil.....	29
3.3.2. Personali ettevalmistus toimetulekuks hädaolukordades	29
3.3.3. Hädaolukorraplaani vajalikkus lasteaias	30
4. Arutelu.....	32
4.1. Töö kitsaskohad ja praktiline väärtus	35
Tänuõnad	36
Autorsuse kinnitus.....	36

Kasutatud kirjandus..... 37

Lisa 1. Intervjuu kava

Sissejuhatus

Maailmas toimuvad igapäevaselt mitmesugused õnnetused: mõned suuremad, mõned väiksemad. Vahel kannavad need nimetust „kriis“, kuid mõnikord on need hoopis „hädaolukorra“ nimetuse all (Maurer, Ross, Räim & Saar, 2006). Kreeka keelest kriis tähendab otsustust, samas käesoleval hetkel defineeritakse kriisiks olukorda, mis koondab endas prognoositavaid ja ootamatuid mõjutegureid (Coombs & Holladay, 2010). Kriisiuurijad üle maailma pole suutnud ühtselt lahti mõtestada terminit „kriis“. Samas terminist „hädaolukord“ saadakse ülemaailmselt üheselt aru ning see on kasutusel kriisireguleerimise õigusaktides (Rugam-Rebane, 2016). Eesti riigi kriisireguleerimise dokumentides (nt hädaolukorra seadus, hädaolukorra riski hindamise nõuded ja riskianalüüsi koostamise kord) on kasutusel termin „hädaolukord“ (Hädaolukorra riski hindamise ..., 2017; Hädaolukorra seadus, 2018). Kriisiuurija Hermann (1963) defineeris kriisiks olukorda, mis seab ohtu otsustajate olulised eesmärgid, piirab ajalist ressursi sündmuste lahendamiseks ning on ootamatu (viidatud Rugam-Rebane, 2016 j). Hädaolukordadele reageerimisel on olulised märksõnad olukorra lahendamise juhtimine ja koordineerimine, kriisikommunikatsioon ning kriisiolukorra tagajärgede leevendamine (Tross, 2006).

Laste turvalisuse kaitseks ja suurendamiseks on loodud nii rahvusvahelisi kui siseriiklikke regulatsioone. 1989. aastal vastu võetud ja 1991. aastal Eestis jõustunud ÜRO lapse õiguste konventsiooni kohaselt on iga laps väärtus ning tal on õigus olla kaitstud tema elu ja arengut ohustavate ja takistavate olukordade ja isikute eest (Lapse õiguste konventsioon, 1991). Laste ohutus eelkoolieelses eas on oluline valdkond, millele läbi haridussüsteemi tuleb järjest rohkem tähelepanu pöörata (Statens offentliga utredningar, 2013). Koolieelse lasteasutuse seaduse järgi on lapsel õigus saada vaimselt ja füüsiliselt tervislikus keskkonnas oma alusharidus (Koolieelse lasteasutuse seadus, 2018, para 17). Sotsiaalministri määruse järgi hindavad lasteaiad võimalikke riske sise- ja väliskeskkonnas, koostavad andmete põhjal riskianalüüsi ning valminud tegevuskava pakub lastele turvalist arengukeskkonda (Tervisekaitse nõuded koolieelses lasteasutuses tervise edendamisele ja päevakavale, 2010, para 5). Siseministri määruse nr 1 lisa 2 järgi kuuluvad koolieelsed lasteasutused enesekontrolli tuleohutusaruande esitamise kohuslaste hulka ja siseministri määruse nr 43 paragrahvi 15 lõige 2 järgi viiakse tuleohutusaruande esitamise kohustusega ettevõttes või asutuses vähemalt üks kord aastas läbi tulekahjuõppus (Tuleohutuse seadus, 2016, para 4-6).

Hädaolukordadeks valmisolekut haridusasutustes aitab tõsta eelnev ohtude tuvastamine ja hindamine ning nende lahendamiseks loodud tegevuskavad. Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse (2019, para 45) järgi käsitletakse hädaolukorrana „sündmust või sündmuste ahelat, mis ohustab koolis viibivate isikute elu või tervist, kahjustab oluliselt keskkonda või tekitab ulatusliku majandusliku kahju“. Antud seadus paneb koolidele kohustuse koostada hädaolukordade lahendamiseks plaan (Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus, 2019).

Kui koolidel on kohustus koostada endile hädaolukordadeks valmisoleku plaan, siis lasteaedadel sellist seadusest tulenevat kohustust hetkel ei ole. Seaduses ei anta ette ka täpseid nõudeid hädaolukorraplaani koostamiseks. Euroopa Sotsiaalfondi ja Eesti riigi koostöös on Rocca al Mare Kool koostanud käsiraamatu „Olla olemas“ (Rätsepp et al., 2011). Käsiraamat on mõeldud koolide ja lasteaedade töötajatele ning sisaldab hädaolukorra lahendamise plaani koostamiseks juhendeid ja näidiseid. Vaid 1/10 ulatuses on abimaterjal käsiraamatus mõeldud lasteaedadele, mis näitab, et tegemist on valdavalt koolipõhise teemakäsitlusega.

Töö teoreetilises osas analüüsib töö autor veebis kättesaadavaid hädaolukorra lahendamise plaane lasteaias, et saada ülevaade sellest, milliseid olukordi lasteaiad hädaolukordadeks peavad. Teoreetilisest dokumentide analüüsist selgus, et paljusid võimalikke hädaolukordi on „Olla olemas“ (Rätsepp et al., 2011) eeskujul lasteaiad hästi lahti kirjutatud, kuid need ei hõlma siiski kõiki neid hädaolukordi, milleks lasteaiad peaksid valmis olema.

Töö autori andmetel lasteaedade valmisolekut hädaolukordadeks uuritud ei ole. Võttes aluseks, et tegemist on samuti haridusasutusega, saab töö autor uurimustöö materjalides paralleele tõmmata koolides läbi viidud uuringutega. Palm (2016) on uurinud oma magistrیتöö raames Harjumaa koolide valmisolekut kriisikommunikatsiooniks. Antud magistrیتööst selgub, et koolides peetakse kriisideks neid olukordi, millega on olnud varasem kokkupuude. Õpetajatele esitatavaid ootusi turvalisuse tagamisel ning esmaabi andmise võimekust uuris oma magistrیتöö raames (Koreškova, 2015). Tema poolt läbi viidud uuringu tulemused näitasid, et õpetajatele on seatud ühiskonnas kõrged ootused. Arjokesse (2012) uuringust, milles uuriti koolides töötavate sotsiaalpedagoogide ja koolipsühholoogide ennetavat käitumist ning situatsioonide lahendamist vägivalda olukordades, selgus, et koolides esinev vägivald võib muutuda ühel hetkel eluohtlikuks.

Rätsepp jt (2011) toovad käsiraamatus välja sellised võimalikud hädaolukorra ohud haridusasutustes: äkkrünnak, tulekahju, plahvatusoht, lapserööv, liiklusõnnetus, veeõnnetus, väiksemad õnnetused, õpilase kadumine, kiusamine, vaimne- ja füüsiline vägivald,

küberkiusamine, depressioon, söömishäired, riskikäitumine, narkootikumid, laste vaimne-, emotsionaalne-, füüsiline- ja seksuaalne väärkohtlemine, raske haigus, surmajuhtumid ja lein. Käsiraamatus on tähelepanuta jäänud mitmed olulised riikliku tähtsusega hädaolukorrad, mis võivad seada ohtu laste elusid ja olulisel määral mõjutada lasteaia ohutut toimimist. Näiteks pole käsiraamatu loetelus nimetatud mürgistusohu, elektrikatkestust, kütte- ja veevarustussüsteemi riket või ulatuslikku keemiareostust. Ka lühiajalise elutähtsa teenuse katkemine võib segada lasteaia igapäevast elurütmi. Valga linna lasteaeda tabas 2018. aasta talvel ajutine veekatkestus, mille põhjustas lasteaia territooriumil lõhkenud maa-alune veetoru. Tegemist oli ajutise katkestusega, mis tähendab, et veevarustuse tagamiseks leiti kiire lahendus ning lasteaed sai jätkata teenuse pakkumist, ilma et oleks pidanud lapsi evakueerima (Loim, 2018). Käesoleva aasta veebruarikuus oli elektrikatkestuse tõttu suletud Laitse lasteaed (Sillamaa, 2019).

1. Hädaolukorra lahendamise plaan

1.1. Töös kasutatavad põhimõisted

Töös läbivalt kasutatud põhiliste mõistete seletused

Hädaolukord – "Hädaolukord on sündmus või sündmuste ahel või elutähtsa teenuse katkestus, mis ohustab paljude inimeste elu või tervist, põhjustab suure varalise kahju, suure keskkonnakahju või tõsiseid ja ulatuslikke häireid elutähtsa teenuse toimepidevuses ning mille lahendamiseks on vajalik mitme asutuse või nende kaasatud isikute kiire kooskõlastatud tegevus, rakendada tavapärasest erinevat juhtimiskorraldust ning kaasata tavapärasest oluliselt rohkem isikuid ja vahendeid" (Hädaolukorra seadus, 2018, para 2).

Hädaolukordade ära hoidmine ning hätta sattunute abistamine on riigi keskne kohustus. Seaduses ei defineerita, kui palju on palju ning kui suur peaks olema varaline või keskkonnale põhjustatud kahju, et oleks tegemist hädaolukorraga (Maurer et al., 2006).

Hädaolukorra oht – sündmus, kus olukorrale objektiivset hinnangut andes võib pidada tõenäoliseks, et sündmus või sündmuste ahel areneb välja hädaolukorraks (Hädaolukorra seadus, 2018, para 2).

Kriisireguleerimine – meetmete süsteem, mis kätkeb endas hädaolukordadeks valmistumist, nende ennetamist, lahendamist ja tagajärgede leevendamist (Hädaolukorra seadus, 2018, para 2).

Hädaolukorra lahendamise plaan – on koostöökokkulepe hädaolukorda lahendava juhtiva asutuse ja hädaolukorra lahendamisse kaasatud asutuse vahel (Hädaolukorra seadus, 2018, para 15)

Hädaolukorra lahendamise plaan haridusasutuses (HOLP) – plaan, milles on kirjeldatud hädaolukorra üldpõhimõisteid, sündmuste lahendamise ja koordineerimise protsessi, kommunikatsiooni, koostööd ja tegevuskäiku pärast sündmust (Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus, 2019, para 45).

Elutähtis teenus – teenus, mille katkemine ohustab inimese elu või tervist, halvab riigi toimimist või vähendab ühiskonna turvalisust (Hädaolukorra seadus, 2018, para 2).

1.2. Hädaolukorra plaani olulisus haridusasutuses

Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse (2019, para 45) järgi loetakse hädaolukorraks koolis „sündmust või sündmuste ahelat, mis ohustab koolis viibivate isikute elu ja tervist, kahjustab oluliselt keskkonda või tekitab ulatuslikku majanduslikku kahju“. Põhikooli ja gümnaasiumiseaduse (2019) järgi on koolidel kohustus koostada oma haridusasutuse eripärasid arvestades hädaolukorra lahendamise plaan, milles fikseeritakse olenevalt hädaolukorrast meeskond, tegevus- ja teavitatusjuhised ning tegevuskava pärast hädaolukorda. Kupietz (2005) hinnangul on levinud arusaam, et koolid ja lasteaiad on lastele kasvamiseks turvalised kohad, kuid kahjuks see alati nii ei ole. Inimesed, kes nendes asutustes töötavad, peavad olema valmis lapsi kaitsma ja päästma.

Kuna seadused ei sätesta lasteaedadele hädaolukorra plaani koostamise kohustust, on turvalisuse suurendamise eesmärgil mõningad lasteaiad omal algatusel sellised plaanid koostanud. Näiteks Tallinna Piiri lasteaia dokument „Tallinna Piiri Lasteaia hädaolukorra lahendamise plaan“ ja Valga linna lasteaia Pääsukese dokument „Valga Lasteaed Pääsuke hädaolukorra lahendamise plaan“ on veebis avalikult kõikidele lugejatele kättesaadavad (Piiri Lasteaed, 2019; Lasteaed Pääsuke, 2019).

Enesekontrolli tuleohutusaruande esitamise kohustusega asutuses (nt haridus- ja teadusasutused, kus on alalisi viibimiskohti enam kui kümnele inimesele) koostatakse tulekahju korral tegutsemise plaan, mis koosneb evakuatsiooni ja tulekahju korral tegutsemise tegevuskavast ning skeemidest. Tulekahju korral tegutsemise plaan tehakse allkirja vastu teatavaks kogu asutuse töötajatele ja asutuse juht määrab plaani järgimise eest vastutavad töötajad. Samuti viiakse tuleohutusaruande kohustusega asutuses vähemalt üks kord aastas läbi tulekahjuõppus, mille eesmärk on tagada teadmised ja oskused evakuatsiooni ja tulekahju korral ning tuvastada tulekahju korral tegutsemise plaani vastavus eesmärgile ning töötajate

oskus tulekahju korral õigesti tegutseda. Tulekahju õppusel osalevad kõik töötajad. Kui tulekahjuõppusele soovitakse kaasata päästekeskus või häirekeskus, tuleb õppus eelnevalt vastava asutusega kooskõlastada (Tulekahju korral tegutsemise..., 2010). Äkkrünnakuks ettevalmistumisel pakub oma abi politsei, tõstes läbi koolituste töötajate ja õpetajate teadlikkust. Haridusasutuses töötav personal on esmane sündmusele reageerija ning töötajate teadlikkusest ja ettevalmistusest sõltub, millise pöörde olukord võtab. Politsei hinnangul on koolitatud ja ettevalmistatud õpetaja ise valmis õpilasi ohuolukorras suunama (Pärismaa, 2016).

Tõsiseks ohuks on haridusasutustes tahtlikult korraldatud ohtlikud sündmused. Eestis 2007. aastal rahvusringhäälingu uudiste toimetuse poolt tellitud uuringust selgus, et 52% Eesti elanikkonnast peab koolitulistamist võimalikuks (Rand, 2007). 2014. aastal vapustaski Eestit Viljandis Paalalinna Koolis toimunud tulistamise juhtum (Suurmägi, 2014). Selles töös toob autor välja veel näiteid haridusasutustes aset leidnud sündmustest, et anda ülevaade toimunud hädaolukordadest või ohtudes.

Agressiivne käitumine on teist isikut kahjustav ning agressiivsel isikul on kalduvus selliseks käitumiseks. Agressiooniga kaasneb viha või raevumoment ning see on teadlik ning järjekindel tegevus (Bachman & Maruste, 2011). 1999. aastal leidis Läti territooriumil aset tragöödia, kus ebastabiilses olekus kodanik sisenes lasteaeda, tappes kolm magavat last ning nende kaitseks välja astunud täiskasvanu (Gulbenes bērnu slepkava..., 1999). Soomes sattus 3-aastane poisslaps teise lapsevanema vägivallaohvriks (Maasikmäe, 2018).

Tahtliku ründe tekitasid Valga Gümnaasiumis kaks õpilast, seades 2009. aastal ohtu kogu koolipere. Poisid pihustasid pipragaasi ventilatsiooniavasse, põhjustades sel viisil kaasõpilastele tervisekaebusi (Liibak, 2009).

Riskeeriv käitumine kujutab endast tegevuse ohtlikkust, kuid pole seotud tahtlikkuse ja riskiteadlikkusega. Enda suhtes ohtlikku käitumist esineb sagedamini nooremate laste seas, kellel puuduvad teadmised ohutust käitumisest ning mõistmine käitumise ja tagajärgede seosest (Upeniece & Bautre, 2011). Tallinnas Kristiine linnaosas asuvast Kannikese lasteaiast lahkus 2015. aastal 4-aastane poisslaps, kes tänu tähelepanelikule linnakodanikule jõudis turvaliselt ema juurde tagasi (Tilk, 2015). Mürgistusjuhtum leidis aset 2013. aastal, kui Lääne-Virumaal Sõmeru lasteaia mänguväljakul viibinud 6-aastane poiss leidis läbipaistva vedelikuga täidetud pudeli. Tegemist oli söövitava ainega, mis põhjustas poisile manustamise tõttu tervisekahjustuse (Kaukvere, 2013).

Tulekahju on üks hävitavamaid õnnetusi, mis inimesi igapäevaselt ohustab. Tulekahju tagajärjel hukub ja saab vigastada inimesi ning hävineb vara (Klaos, 2007). Viimase aja üks

traagilisemaid põlenguid Eesti territooriumil oli Haapsalu lastekodu tulekahju 2011. aastal. Põlengus hukkus 10 inimest, kellest kaheksa olid lapsed (Teder, 2011). Ohtlikke sündmusi, mis ei ole õnneks kaasa toonud traagilisi tagajärgi, on lasteaedades toimunud veelgi. Võru linna lasteaias puhkes tulekahju 2010. aastal, mis sai alguse elektripirni vastu olnud padjast (Lohk, 2010). Elva vallas Konguta lasteaed-alkkooli hoones põles käesoleva aasta aprillikuus koolipoolses osas elektrikilp. Tulekahju toimus küll koolivaheajal, kuid teises majaosas oli lasteaijalastel puhkeaeg. Lapsed evakueeriti hoonest (Päästeamet, 2019).

Lisaks ohustavad või segavad lasteaia igapäevast tööd väliskeskkonnast tulenevad mõjutused. 2018. aasta jaanuaris lekkis Pärnumaal Suigu lasteaias kütusetoru, mille tulemusel tuli hoonest evakueerida seal viibivad inimesed. Sündmuse puhkemise ajal oli lastel parasjagu puhkeaeg (Laine, 2018). Ka joogivee nõuetele mittevastavus paneb lasteaia olukorda, mis nõuab läbimõeldud tegevuskava. Ilmatsalu lasteaias Lepatriinu tegeles 2017. aastal bakteritest saastunud joogivee probleemiga (Inimesed on Ilmatsalus..., 2017). Päästeameti andmebaasi DEMIS andmetel leiti 2011. aasta aprillis mürsk Tartu lasteaia Mõmmik läheduses, mis tuli ohtlikkuse tõttu hävitada leiukohal. Lasteaed asus lõhkekeha leiukohast 150 meetri kaugusel. Demineerimistöödeks evakueeriti lapsed hoone teise tiiba, mis jäi ohualast välja. Septembris 2014. aastal avastati Tallinna lasteaias Suitsupääsupesa, et liivakasti liiv on täis padruneid ja lõhkekehade kestadid. Liiva puhastamine võttis aega kaks päeva ja sellel ajal lasteaias õppetööd ei toimunud (Päästeamet s.a).

Kennedy (2007) hinnangul võivad kriisid ja katastroofid inimesi ilma hoiatuseta tabada. Kriiside ohjamine peab lähtuma juhendist ning kavast. Õpetajad ja töötajad peavad teadma, kuidas oma õpilasi kriisiolukordadest välja tuua, et neid turvaliselt vanematele üle anda. Plaanid peavad olema koostatud arvestades piirkondade ja koolide eripära. Kennedy (2005) arvates peavad koolid olema valmis reageerima, sõltumata sellest, kas hädaolukord on põhjustatud terroristide või kohalike vandaalide poolt, vähem tähtis pole õpilaste väärkohtlemine ega looduskatastroof. 2001. aasta terrorirünnak New Yorgis pani Ameerika Ühendriikide koole oma hädaolukorra plaane laiendama. Kennedy hinnangul peetakse plaanide koostamisel silmas nelja etappi: riskide ennetamine, valmisolek koordineeritud ja tõhusaks reageerimiseks, plaani vastavuse kontrollimine läbi harjutuste ning tagajärgedega tegelemine.

Tavapärast elurütmi segavaid olukordi on haridusasutustes mitmeid ning sellepärast soovivad Rätsepp jt (2011) esmalt moodustada asutuse siseselt kriisimeeskonna. Meeskonna ülesandeks on korraldada kriisiolukorra sündmus selliselt, et inimeste vaimne ja füüsiline tervis ning varaline kahju oleksid võimalikult väikesed. Pädeva meeskonna moodustamisel

tuleks arvestada töö- ja elukogemuse, koostöö- ja suhtlemisoskuse ning kriisipsühholoogia ja kriisikommunikatsiooni koolituse läbimisega. Meeskonnatöona valmib riskianalüüs, mis on aluseks konkreetse haridusasutuse HOLP-i kavandamisel.

Tulemuslikumaks koostööks peavad hädaolukordadele reageerijad õppima omavahel koostööd tegema. Koostatud tegevuskavasid tuleb realselt harjutada, sest ainult sedasi saadakse tõhus ja tulemuslik plaan (Kennedy, 2005). Rätsepp jt (2011) väidavad, et sahtlisse pandud HOLP-ist on vähe kasu ja see ei täida eesmärke.

1.3. Lasteaedade kriisiplaanides kirjeldatud hädaolukorrad

Eestis oli Haridus- ja Teadusministeeriumi andmetel 2017/2018. õppeaastal 628 lasteaeda ning alushariduse omandamises osales antud aasta seisuga 93,9% 4-aastastest kuni kooliealistest lastest (Haridus- ja Teadusministeerium, 2019). Teoreetilise materjaliga tutvudes ei õnnestunud leida andmeid selle kohta, kui paljudel lasteaedadel on hädaolukorra lahendamise plaanid koostatud.

Selgitamaks välja, milliseid olukordi peavad lasteaiad hädaolukordadeks, sisestas töö autor 16.04.2019 veebipõhisesse otsingumootoris „hädaolukorra plaan lasteaias“ või „kriisiplaan lasteaias“, et omada ülevaadet veebis avalikult kättesaadavatest HOLP-idest. Võrdluses kasutatakse erinevate lasteaedade (Tallinna Piiri lasteaed, Valga lasteaed Pääsuke, Maardu lasteaed Sipsik, Viljandi lastead Karlsson ja Kohtla-Järve lasteaed Aljonuska) poolt koostatud plaane. Võrdlustulemustest selgus, et Piiri, Sipsiku ja Pääsukese lasteaedades on koostatud väga põhjalikud ning erinevaid kriisiolukordi kajastavad plaanid. Nende HOLP-ides on fikseeritud kriisimeeskonnad ning nende ülesanded erinevates hädaolukordades. Plaanides tuuakse välja sellised hädaolukorrad: õnnetus lasteaias või õppekäigul, lapse kadumine, lapsenärv, lapse või õpetaja surm lasteaias, agressiivne isik lasteaias, äkkrünnak, rünnaku ähvardus, tulekahju, pommikahtlase eseme leid, pommiähvardus, lapse lähedase surm, lapse raske haigus, lapse füüsilise väärkohtlemise kahtlus, nakkusoht lasteaias. Viljandi lasteaed Karlsson on lisaks eelpool mainitud olukordadele lisanud oma kriisiplaani elektrikatkestuse, veeavarii, liiklusavarii, kütteavarii ja varinguohu hoones. Kohtla-Järve lasteaias on kriisiolukorrana fikseeritud vaid tulekahju (Lasteaed Aljonuska, 2009, Lasteaed Karlsson, 2009, Lasteaed Pääsuke, 2009, Maardu lasteaed Sipsik, 2009, Piiri lasteaed, 2009).

Võrdlusena Soomest koostab sealne Haridusministeerium ohutuse käskkirja, kus määratleb põhipunktid, võttes aluseks erinevad seadused (eelkooli- ja kooliseadus, koolitervishoiu seadus, võrdõiguslikkuse seadus, päästeteenistuse seadus, kemikaali- ja lõhkeaine seadus, maakasutus- ja ehitusseadus, tööhutuse seadus, tervisekaitse seadus,

andmekaitse seadus, tarbijakaitse seadus). Lähtuvalt neljast ohutuse valdkonnast (sotsiaalne, füüsiline, pedagoogiline ja vaimne), koostab iga lasteaed endale turvaplaani (Opetustoimen ja varhaiskasvatuse turvallisuseopas, 2019). Lasteaia päästeplaani kõige olulisem eesmärk on õnnetuste ennetamine. Lisaks aitab ja nõustab see vastutavaid isikuid ja töötajaid tulekahju, õnnetuse või mõne muu vahejuhtumi lahendamisel. Hädaolukorra lahendamise plaani kontrollib päästeteenistus. Plaanis kirjeldatakse hädaolukordadena tulekahjut, keemiaõnnetust ja kiirgusohu. Lisaks tuuakse välja tehnilistest probleemidest (elektrikatkestus, veekatkestus) tekkinud häirete korral käitumisjuhised (Henkilökunnan käsikirja päiväkodin turvallisuseasioihin, 2015).

1.4. Hädaolukorras käitumine ja käitumise muutmine

Turvalisust lasteaias ei saa parandada passiivse käitumisega, vaid töötajate aktiivse kaasamisega. Riik saab küll kehtestada toetavaid seadusi, määrusi ning lasteasutused omakorda turvalisuse suurendamiseks reegleid, kuid turvalise keskkonna koos käitumishoiakutega loovad töötajad ise (Varaava, 2010). Bachman ja Maruste (2011) on defineerinud hoiakut kui indiviidi valmisolekut situatsioonis reageerida konkreetsel viisil. Inimestel on välja kujunenud teatud käitumis- ja reageerimismudelid, mis suunavad neid automaatselt tegutsema ilma eelneva põhjaliku juhtumi analüüsita. Kui olemasolevaid käitumismustreid tahetakse nende hinnangul isiksusel muuta, siis tuleks ennekõike alustada hoiakute muutmisest.

Arukaev (2016) uuris oma lõputöö raames Virumaa lasteaedades töötavate personalide tuleohutusosalast teadlikkust ning käitumisoskust. Tema uurimistööst selgus, et uuringus osalenud õpetajate tegutsemise ja teadmiste näitajad olid üsna madalad. Ühe põhjusena toob uurija välja selle, et haridusasutustes ei toimu järjepidevat koolitust. Veel toob ta välja selle, et piirduakse kas ainult teoreetiliste koolitustega või praktiliste harjutustega.

Varava (2010) pöörab koolieelsetele lasteasutustele mõeldud vigastuste ennetamise ja turvalisuse tagamises juhendmaterjalis suuresti tähelepanu järjepidevuse protsessile. Igapäevaselt tuleb ohutuse ja turvalisuse teemadel laste ja täiskasvanute teadlikkust ja olemasolevaid oskusi arendada. Kuigi täiskasvanute ülesanne on selles juhendmaterjalis ohutu keskkonna loomine kõikidele hoones viibijatele, tuleb lapsi õpetada ohuolukordi märkama ning ohtu sattudes õigesti käituma. Samuti soovitatakse parema tulemuse saavutamiseks võimalusel kaasata lapsi, lapsevanemaid ja hoolekogu esindajad riskiallikaid ja ohukohti kaardistama. Bachman ja Maruste (2011) väidavad, et iga edukas lahenduskäik talletub kasuliku kogemusena. Olukordade lahendamisel mõtlemistegevusega leiab inimene enda ette

kerkinud probleemile lahenduse. Probleemide lahendamine soodustab mõtlemisvõime arengut ning valmistab ette raskuste ületamiseks. Selline muster tõstab tõenäosust, et uutes olukordades ollakse lahenduskäiguks valmis.

Urija Siegler (2002) väidab, et lapsed on võimelised uusi teadmisi omandama edukamalt, kui tegevuskäike ja käitumisviise neile selgitatakse (viidatud Kikas, 2008 j). Lapsed omandavad eluks vajalikud kogemused ja teadmised läbi erinevate tegevuste. Õpetaja roll on lastele näidata ja selgitada, kas antud käitumine on soovitatav või mitte ning suunata lapsi kordama soovitud käitumisviise. Nii õpitakse käituma erinevates olukordades ja erinevate inimestega (Kikas, 2008).

Põhjaliku planeerimise vajalikkust rõhutab ka Cavanaugh jt (2008), tuues välja, et väga oluline aspekt kavandamisel on mõelda maksimaalselt suurelt. Selliselt, et ületab ka kõige halvema õudusunenäo, sest kriisi ajal otsivad inimesed suunda ja struktuuri. Aspiranti jt (2010) tulevad meelde, et peamine suund hädaolukorras ja ka peale seda on laste ohutus ja heaolu. See eeldab meeskonda, kes reageerib lähtuvalt plaanidest. Siiski leidub ka töötajaid, kes võivad leida, et põhjaliku plaani koostamine võib hoopis soodustada hädaolukordi. Nende hinnangul võivad sellist vigast loogikat kasutavad inimesed tajuda, et tulekahju korral evakuatsiooni harjutamine toob endaga kaasa tarbetu hirmu ja paanika. Samas õppuse tegemata jätmine suurendab kindlasti vigastuste arvu ja varalist kahju.

1.5. Ohuolukorra tajumine eelkoolieas

Lapsepõlves läbielatud kogemused ja sündmused mõjutavad lapse arengut ja edaspidist elukäiku tunduvalt rohkem kui täiskasvanud uskuda suudaksid (Järv-Mändoja, Riis, Käesel, & Pill, 2015). Tervise Arengu Instituudi poolt 2017. aastal Eestis koostatud uuringu kohaselt kasvab laste vigastuste tõenäosus vanusega. Kõige sagedasemaks vigastuste tekkepõhjuseks eelkooliealiste laste puhul on kukkumine nii tasapinnal kui ka kõrgemalt (Panov, 2017). Rootsisis 2012. aasta jooksul läbi viidud uuringus kaardistati tööpäeviti 1-5-aastaste lastega juhtuvaid õnnetusi. Raportist selgus, et üle poolte lastega juhtuvatest õnnetustest leidsid aset siseruumides ning kõige tavalisemad vigastused, millega meditsiiniuasutustesse pöörduiti, olid verevalumid, luumurrud ja avatud haavad. Õues aset leidnud traumad juhtusid enamasti mänguväljakutel. Lisaks esines okstest põhjustatud silma, kõrva ja suu traumasid (Statens offentliga utredningar, 2013). Morrongiello jt (2008) leidsid, et ohutuse puudumine tekitab eelkooliealistel lastel riskantset käitumist (viidatud Rowe & Maughan, 2009 j). Piaget' teooria kohaselt on tegemist lapsee egotsentrismiga. Selles vanuses lastel puudub loogika püsivus, neil on raskusi näivuse ja tegelikkuse ning põhjuste ja tagajärgede mõistmisega (Butterworth

& Harris, 1994). Laste soovimatute vigastuste uuringust selgus, et 4-11-aastaste laste vigastused olid seotud suuresti käitumis- ja emotsionaalsete probleemide ja hüperaktiivsusega. Uuring tõi välja, et tähelepanu hajumine või vähene keskendumine põhjustab tahtmatuid vigastusi ohtlikes tegevustes, näiteks kui ületatakse teed või mängitakse mänguväljakul (Rowe & Maughan, 2009). Tulekahjude 2007. aasta raportist selgub, et väikesed lapsed kuuluvad kõrgemasse riskigruppi ning nende turvalisus sõltub täiskasvanutest. Tulekahju puhkemise korral õige käitumisviisi leidmist takistavad lapse vaimsed teadmised, et mõista ja hinnata põlengut. Lisaks on väikesed lapsed uudishimulikud. Ka on lapse nahk võrreldes täiskasvanu omaga õrnem (Fire Risk to Children, 2007). Laste turvalisus ning võime kriisolukordades toime tulla sõltub üksnes täiskasvanutest (Rätsepp et al., 2011). Ameerika Ühendriikide ja Kanada laste peamiste vigastuste põhjusteks on tahtmatud vigastused, mis on uuringu sõnul tekkinud ebapiisavast järelevalvest (Saluja et al., 2004). Eelkooliealiste laste mõtlemine on kergeusklik ja hüplik. Ootamatud ja uued situatsioonid tekitavad lastes hirmu ja negatiivset toimetulekut (lapsed käituvad eakohasest noorematena). Eesmärgistatud käitumiseni aitab viia täiskasvanu oskus edastada käsklusi ja seletusi kriisiolukorras lapsest lähtuval viisil (Rätsepp et al., 2011). Norra varajase lapsepõlve uurija Ellen Sandseter soovitab 2013. aastal Kanadas toimunud vigastuste ennetamise ja ohutuse edenduskonverentsil laste arengu soodustamiseks riskantseid mängu. Tema hinnangul aitab riskantne mäng lapsel omandada oskused riskide juhtimiseks ja vigastuste vältimiseks. Nii saab järk-järgulise realistliku riskiteadlikkusega suurendada põnevust otsivate laste ohuteadlikkust. Laialdast kasutust ja tunnustust see teooria vigastuste ennetamise ja vältimise valdkonnas leidnud ei ole (Brussoni et al., 2014).

Bakalaureusetöö eesmärgiks on välja selgitada Valgamaa, Tartumaa ja Võrumaa lasteaedade näitel, millised kriisiolukorrad võivad lasteaias olevate laste turvalisust ohtu seada, kui oluliseks peavad lasteaedade juhid hädaolukordadeks valmisoleku teemat ning milline on lasteaedades hetkeolukord nendega toimetulekuks. Töö eesmärgi saavutamiseks püstitas töö autor kolm uurimisküsimust:

1. Kuidas on lasteaiad taganud valmisoleku erinevate hädaolukordadega toimetulekuks?
2. Millised on peamised hädaolukorrad, mida lasteaiad peavad vajalikuks oma plaanide koostamisel arvesse võtta?
3. Mil määral aitab hädaolukorraplaani olemasolu suurendada personali valmisolekut ja laste igapäevast turvalisust lasteaedades?

2. Metoodika

Uurimuse läbiviimiseks kasutas töö autor kvalitatiivset meetodit. Seda meetodit kasutatakse, kui eesmärgiks on arusaamu, tõlgendusi ja kogemusi mõista ja saadud andmetest teha järeldusi (Laherand, 2008). Samuti annab kvalitatiivse meetodi kasutamine paindlikkust, andmeid saab koguda sobivas teemade järjestuses. Samuti sobib see meetod, kui soovitakse koguda uuritavatelt palju erinevaid vaatenurki (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara, 2005).

2.1. Valim

Uurimistöö valimi moodustasid lasteaedade direktorid, kes töötavad Tartumaa, Valgamaa ja Võrumaa sellistes lasteaedades, mis paiknevad eraldiseisva hoonena. Valimi moodustamise strateegiaks oli maksimaalselt erineva juhtumi valim, et esindatud oleksid nii linna- kui ka maapiirkondade lasteaedade direktorid. Oluline oli, et vähemalt ühes maakonna lasteaias oleks olemas hädaolukorra lahendamise plaan ning et oleks ka mõne ohtliku ettevõtte ohualas paiknevaid lasteaedu. Esialgelt sooviti uurimust läbi viia selliselt, et igast maakonnast (Tartu, Valga, Võru) oleks kaasatud vähemalt kaks suuremat ja kaks väiksemat lasteaeda. Juhendaja soovitusel alusel valiti välja 12 lasteaeda, võttes arvesse valimile seatud kriteeriume.

Valimi lõplikuks suuruseks kujunes 11 lasteaedade direktorit, kes olid nõus uurimuses osalema. Kõik uuringus osalejad olid naised. Valimis osalevate direktorite tööstaaž uuritavates lasteaedades oli väga erinev, jäädes vahemikku 4 kuud kuni 25 aastat. Täpsem jaotus veel antud tabeli kujul (Tabel 1).

Tabel 1. Intervjuus osalenud lasteaiasuurusjärk ja direktori tööstaaž antud asutuses

DIREKTOR	Asukoht	Laste arv hoones	Tööstaaž (aasta)
DIREKTOR 1	Valgamaa (linn)	150-200	20-25 a
DIREKTOR 2	Valgamaa (linn)	150-200	20-25 a
DIREKTOR 3	Valgamaa (asula)	< 50	20-25 a
DIREKTOR 4	Võrumaa (asula)	50-100	25-30 a
DIREKTOR 5	Võrumaa (linn)	150-200	20-25 a
DIREKTOR 6	Võrumaa (asula)	50-100	10-15 a
DIREKTOR 7	Tartumaa (asula)	100-150	1-5 a
DIREKTOR 8	Tartumaa (linn)	200-250	< 1 a

DIREKTOR 9	Tartumaa (linn)	150-200	1-5 a
DIREKTOR 10	Tartumaa (asula)	< 50	1-5 a
DIREKTOR 11	Valgamaa (asula)	< 50	< 1 a

Transkribeerimisel ja andmete esitamisel asendati lasteaedade direktorite nimed uurimiseetikast lähtuvalt konfidentsiaalsuse tagamiseks koodidega (D1, D2 jne) ning need lähtusid intervjuude läbiviimise ajast (näiteks kõige esimene intervjuueritav sai koodiks D1).

Väljalitlud lasteaedade direktoritele saadeti e-postile kiri, milles paluti neil uurimuses osaleda. Saadetud kirjas toodi välja uurimistöö eesmärk, uurimistöö juhendajad ning uurimismeetod, et tekitada uuringu vastu huvi. Kuna kõikidelt lasteaedadelt ei saadud kahe nädala jooksul vastuskirja, saadeti mittevastanutele välja korduskutse ning lisaks võeti mõne päeva möödudes ühendust ka telefonitsi. Uuringus osalevatele uuritavatele saadeti peale nõusoleku saamist meilile intervjuu põhiküsimused, et neil oleks aega rahulikult teemasse süveneda ning vajadusel oma vastused läbi mõelda. Uurimuse läbiviimisel lähtuti sellest, et uuritavad oleksid vabatahtlikult nõus uurimuses osalema (Laherand, 2008). Esmase kirja tähelepanuta jätmist põhjendasid uuritavad aktiveerunud lõputööde kirjutajate meilide hulgaga postkastis. Intervjuueritavatega lepitati kas meilide vahendusel või telefoni vestluse käigus kokku mõlemale poolele sobiv aeg intervjuu läbiviimiseks. Kõik intervjuud toimusid intervjuueritavate soovide kohaselt nende tööruumides.

2.2. Andmekogumine

Andmeid koguti lasteaedade direktoritelt poolstruktureeritud intervjuudega. Intervjuu kasutamine andmekogumise meetodina oli tingitud asjaolust, et antud teemat on vähe uuritud ning soovist esitada intervjuueritavatele intervjuu käigus täpsustavaid küsimusi (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara, 2005). Samuti annab selline viis võimaluse suhtluseks ning intervjuueritavale võimaluse ennast vabalt väljendada. Lisaks on alust arvata, et uuritaval teemal on rohkesti vastuseid (Laherand, 2008).

Intervjuu küsimused koostati lähtuvalt kolmest uurimusküsimusest ning otseselt ühtegi varasemates uuringutes kasutatud intervjuu kava küsimuste moodustamisel aluseks ei võetud. Kolmest uurimusküsimusest lähtuvalt jaotusid ka intervjuu küsimused kolme ploki. Esimeses intervjuu kava plokis olid küsimused selgitamiseks välja lasteaedade valmisolek toimetulekuks erinevates hädaolukordades. *Kuidas on Teie lasteaed siiani taganud valmisoleku erinevate hädaolukordadega toimetulekuks?* Teises intervjuu kava plokis olid

küsimused, selgitamaks välja, millisteks hädaolukordadeks on lasteaiad valmistunud. *Millised on võimalikud hädaolukorrad lasteaias, mis võivad ohustada seal viibivate inimeste elu, tervist ja turvalisust?* Kolmandas intervjuu kava plokis olid küsimused selgitamaks välja töötajate hoiakuid turvalisuse suurendamiseks HOLP kaasabil. *Kuidas aitaks hädaolukorra lahendamise plaani olemasolu suurendada personali valmisolekut erinevate hädaolukordadega toimetulekuks?* Pilootintervjuud lasteaedade direktoritega eelnevalt läbi ei viidud. Pilootintervjuu läbiviimine oleks andnud kinnitust, kas olemasolevad intervjuu küsimused annavad uurimisküsimustele vastuseid ning kas kasutatavad mõisted on intervjuueeritavatele arusaadavad. Leian, et pilootuuringu mitte tegemine ei mõjutanud saadud andmeid, sest esimene lasteaia direktor olid uuritava teemaga kursis ning uuringus kasutatavad mõisted arusaadavad. Intervjuu küsimused on leitavad töö lõpus (Lisa 1).

Esimene intervjuu lasteaia direktoriga viidi uurija poolt läbi veebruarikuu lõpus ning salvestatud helifail edastati juhendajatele. Juhendajad leidsid, et intervjuu kavas olevate küsimustega saab leida uurimisküsimustele vastuseid ja protseduurilisi muudatusi sisse viia pole vaja. Juhendajate poolt anti soovitusi täpsustavate lisaküsimuste näol, mis intervjuu põhiküsimusi ei muutnud. Esimese intervjuuga kogutud andmeid sai kasutada uurimustöös. Ka teise intervjuu helifail edastati juhendajatele. Edaspidi intervjuu salvestusi juhendajatele kuulamiseks ei edastatud. Uuringu viimane ehk üheteistkümnes intervjuu viidi läbi aprilli alguses.

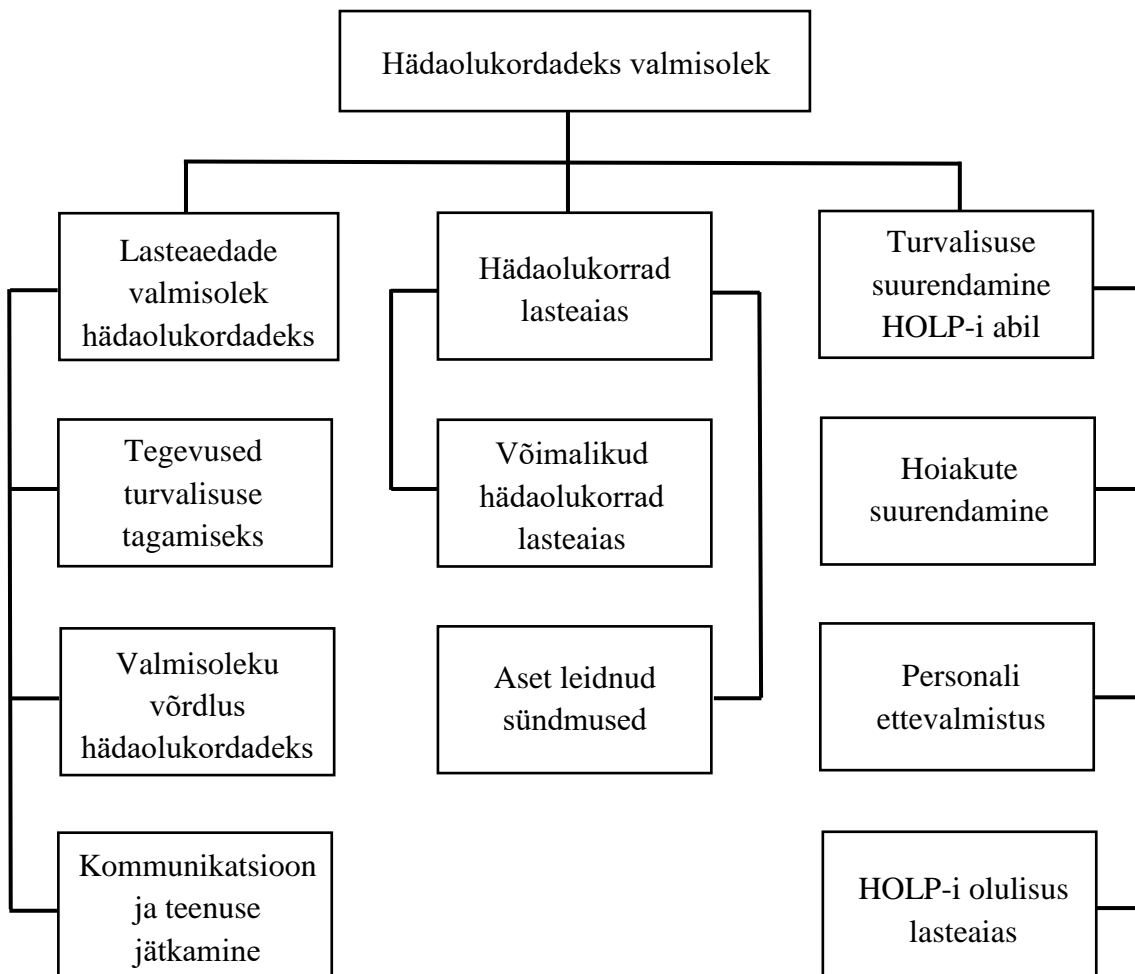
Enne intervjuusid tutvustas intervjuueerija ennast intervjuueeritavatele, selgitas uuringu eesmärgi, uuris intervjuueeritavalt, kas uuringus kasutatavad mõisted (nt hädaolukord, hädaolukorraplaan) on neile arusaadavad, selgitas intervjuu protseduuri ja eetikat ning küsis veel kord luba intervjuu salvestamiseks. Et andmed kaotsi ei läheks, salvestati intervjuud kahe nutitelefoniga. Intervjuude käigus lisamärkmeid uurija poolt ei tehtud, vaid eesmärgiks seati see, et intervjuude käigus oleks olemas silmside uuritavatega. Intervjuu lõpus tänas uurija uuringus osalenuid. Intervjuude läbiviimisel märkas uurija, et mõningad intervjuueeritavad ruttasid küsimusi ette teades ise oma vastustega ette, ootamata ära uurija intervjuuküsimuse. Selline olukord oli tingitud asjaolust, et intervjuueeritavatele oli eelnevalt saadetud intervjuu põhiküsimused. Intervjuu pikkus enamasti oli 30 minutit. Pikim intervjuu kesti 40 minutit ja lühem 18 minutit.

2.3. Andmeanalüüs

Andmeanalüüsi alustati peale intervjuu salvestamist, kui salvestatud helifail oli arvutisse alla laaditud. Arvutisse salvestatud helifail saadeti automaatselt transkribeerimisele TTÜ

Küberneetika Instituudi foneetika- ja kõnetehnoloogia laborisse. Programmi poolt väljastatud kirjalik tekst edastati uurija e-mailile, millest uurija valis txt formaadi ning kopeeris selle täiendus- ja parandustöödeks Wordi dokumenti. Programmi poolt koostatud kirjalikud tekstid parandati helifaile kuulates üle ning transkribeeriti lõplikult sõna-sõnalt. Transkribeerimisel eraldati intervjuuerija tekst mõttekriipsudega intervjueeritavate omast. Transkribeeritud teksti saadi üheteistkümne intervjuu peale kokku 63 lehekülge.

Intervjuude transkriptsioonid salvestati txt formaati ning laeti kvalitatiivse sisuanalüüsi andmetöötlust toetavasse keskkonda QCMap.org. Andmeanalüüsi tehti lähtuvalt uurimusküsimustest. Andmeanalüüsiks kasutati induktiivset meetodit. Andmete kodeerimiseks loeti teksti korduvalt ning uurimusküsimusega seotud tervikmõtte kohad tähistati avatud koodidega ehk märksõnadega. Töös tekkisid põhikategooriad, mis jagunesid alakategooriateks. Alljärgneval joonisel on visualiseeritud põhi- ja alakategooriatesse jaotumine (vt joonis 1).

Joonis 1. Põhi- ja alakategooriatesse jaotamine

2.4. Töö usaldusväärsus

Töö usaldusväärsuse suurendamiseks kirjeldatakse töös uurimuse läbiviimise etappe (Hirsjärvi, Remes, & Sajavaara, 2005). Samuti suurendab usaldusväärsust mitmekesine valim. Töö autori poolt kodeeriti kõiki läbi viidud intervjuusid kahel korral.

3. Tulemused

Bakalaureusetöö eesmärgiks oli lasteaedade direktorite hinnangu alusel välja selgitada, millised kriisiolukorrad võivad lasteaedades viibivate laste turvalisust ohtu seada ja kui oluliseks peavad lasteaiad hädaolukordadeks valmisoleku teemat ning milline on hetkeolukord nendes lasteaedades.

3.1. Lasteaedade valmisolek erinevates hädaolukordades toimetulekuks

3.1.1. Tegevuskava turvalisuse tagamiseks

Antud töö uurimusest selgus, et erinevate hädaolukordadega toime tulemiseks on ühetestkümnest lasteaiast kümme loonud oma töötajatest koosneva kriisimeeskonna ning koostanud endile kas hädaolukorra lahendamise plaani või kriisiplaani.

„Ma arvan, et suuresti selle hädaolukorra lahendamise plaani kaudu ongi, et me oleme selle mitmed aastad tagasi koostanud, selle hädaolukorra lahendamise plaani, see tähendab, et selle koostamiseks me oleme mõelnud erinevad olukorrad läbi, mis võib juhtuda. Ja töötajad on ka sellega tutvunud nii koostamise käigus, kui siis, kui ta on lõplikult valminud,. Siis on iga töötaja selle pidanud läbi lugema ja kinnitama, et ta on tutvunud selle plaaniga. Ja ma arvan, et selle läbi me olemegi valmistunud selleks hädaolukorraks, mil me teadvustame, mis võib juhtuda ja mis me siis peaksime tegema, kui midagi juhtub.“

(DIREKTOR 7)

Üks vastaja tõi välja, et nemad uut kriisimeeskonda ei loonud, vaid kasutasid juba toimivat tervisimeeskonda. Vastajate hulgas oli mitmeid lasteaedu, kus alles hiljuti oli muudetud aastaid tagasi koostatud hädaolukorraplaane, tuues põhjenduseks just kasutatava plaani kompaktsuse ja võimalikud aset leidvad sündmused. Samuti leidis vastajate hulgas ka neid, kes väitsid, et hädaolukorraplaan on neil alles üsna hiljuti loodud.

„Sügisel koostasime uue hädaolukorra lahendamise plaani. Seda plaani oleme tutvustanud kõikidele töötajatele. Selle plaani oleme saatnud tutvumiseks kohalikule

omavalitsusele ja ka politsei küsis meie käest seda plaani tutvumiseks.“ (DIREKTOR 1)

Vastajate sõnul on neil lasteaias turvalisuse tagamiseks koostatud tulekahju korral tegutsemise plaan ning kord aastas harjutavad nad hoonest evakueerumist. Lähtuvalt haridusametustele pandud kohustustest, peavad lasteaiad koostama endile tulekahju korral tegutsemise plaani ning kord aastas viima läbi tulekahjuõppuse (Tulekahju korral tegutsemise..., 2010). Kõik intervjuueeritavad pidasid väga oluliseks ettevalmistuseks seda, et õpetajad oleksid pädevad esmaabi andmises ning kümme direktorit kinnitasid, et neil on kõik töötajad ka vastava koolituse läbinud. Ühel juhul, kui ei olnud kõik õpetajaid koolitust saanud, oli lasteaiatöötajate graafik koostatud selliselt, et alati oleks majas selliseid inimesi, kes oskavad ja on võimelised esmaabi andma. Lisaks töid osad intervjuueeritavatest laste elu, tervist ja turvalisust suurendavate dokumentidena välja ka kodukorra, koostatud riskianalüüsi, seadusega kehtestatud tervisekaitsenõuded, sisekorrareeglid ja õpetajate ametijuhendid. Näiteks ühe direktori sõnul tingis nende lasteaias aset leidnud lapse kadumise juhtum muudatuse koheselt kodukorras.

„...et kodukorrast kirjas punkt, lapsevanem isiklikult annab üle...“ (DIREKTOR 4)

Laste turvalisusest lähtuvalt leidis enamik direktoritest, et nende lasteaias on lastel turvaline olla ning kõik töötajad on üpriski hästi end erinevate situatsioonidega toime tulemiseks ette valmistanud. Üks vastaja tõi välja ka selle, et parema turvalisuse tagamiseks on neil tööl ainult kõrgharidusega õpetajad. Mitu intervjuueeritavat tõi välja selle, et suuremat tähelepanu pööratakse lisaks tuleohutusele ka sise- ja väliskeskonna turvalisusele riskianalüüsi koostamise kohustusest lähtuvalt. Ka sotsiaalministri määruse järgi tuleb lasteaiadadel koostada riskianalüüs (Tervisekaitsenõuded koolieelses lasteasutuses..., 2010). Mitu intervjuueeritavat väitsid, et parem ettevalmistus on neil pigem teoorias kui praktikas.

„Ma arvan, et meie lastel on siin turvaline olla, et meil on nagu ma ütlesin, meil on nüüd renoveeritud ja me hästi palju võtsime sellist, noh nagu ütleme, tööohutuse seisukohalt ja laste keskkonna seisukohalt, et, et me oleme hästi need asjad nagu enda jaoks selgeks mõelnud ja läbi mänginud.“ (DIREKTOR 9)

„... selle peale pean ütleva muidugi, hästi ei ole, sest et ma arvan, et nendeks olukordadeks hästi ette valmistuda ei ole võimalik kunagi, siis seal on alati see inimfaktor ja, ja ka psüühiline ettevalmistus ja nii edasi, nii edasi.“ (DIREKTOR 2)

„Aga, aga see moment on ikkagi nagu hästi hirmutav, et selleks on ikkagi päris raske valmis olla.“ (DIREKTOR 5)

3.1.2. Valmisoleku taseme võrdlus eri hädaolukordadeks

Kõik vastajad kinnitasid, et parim valmisolek on neil tulekahju korral tegutsemiseks. Selle väite kinnitamiseks toodi välja, et iga-aastaselt viiakse läbi töötajatele nii teoreetilisi kui praktilisi õppusi ning kõik töötajad teavad, kuidas nad peavad antud situatsioonis käituma.

„Kindlasti tulekahjuks, et sellele on raudselt nagu aegade jooksul kõige rohkem tähelepanu pööratud, see on see, mida ka kontrollitakse kõige rohkem.“ (DIREKTOR 10)

„... olukord ongi tulekahju. Vot seda me ju iga aasta harjutame.“ (DIREKTOR 11)

Tuleohutuse seadus sätestab kohaliku omavalitsuse asutustele kohustuse tagada hoones tuleohutus, koostada hoone põhiselt tulekahju korral tegutsemise plaan ning viia läbi evakuatsioon ja tulekahju korral tegutsemise õppus. Tuleohutuse tagamise kohustustest on lasteaedadel kohustus kord aastas esitada riiklikule järelevalve teostajale enesekontrolli tuleohutusaruanne (Tuleohutuse seadus, 2016). Lisaks väitis enamik vastajatest, et nende arvates on õpetajatel olemas piisav ettevalmistus kannatanutele esmaabi andmiseks, mis tähendab nende arvates ka paremat valmisolekut selliste ootamatute olukordadega toime tulemiseks, kus on vaja abi esmaabi mõistes.

„... need olukorrad, mis puudutavad nüüd esmaabi andmist, et nendeks olukordadeks me oleme valmis.“ (DIREKTOR 6)

Kõige sagedamini toodi vastajate poolt ebakindlust tekitavate olukordadena välja äkkrünnak ning agressiivne, ähvardav või alkoholijoobes lapsevanem. Ebakindluse põhjus intervjuus osalenud direktorite hinnangul peitus teises osapooles, kelle käitumist ning reaktsioone pole võimalik ette ennustada.

„Äkkrünnak, pommiähvardused – selliseid olukordi reaalsuses ei ole õnneks juhtunud. Aga, et kui kunagi peaks selline olukord juhtuma, siis tõenäoliselt, see ettevalmistus on tagasihoidlikum.“ (DIREKTOR 7)

„Et kui tuleb näiteks mõni ebakaines olekus lapsevanem mingi külmrelva või tulirelvaga, selleks kindlasti ei ole nii head ettevalmistust.“ (DIREKTOR 10)

Kõige ebakindlamalt tunti end olukordades, mis tulenevad inimfaktorist ning mille puhul on teise poole käitumine ettearvamatu. Samuti tekitas mitme vastaja arvates ebakindlust see, kui mõne situatsiooni lahendamisega seoses pole olnud varasemat kogemust.

Tulekahjuõppuste ning esmaabi andmise pidev harjutamine on andnud enesekindlust ja oskusi toime tulla.

3.1.3. Teabevahetuse korraldamine ja teenuse pakkumise jätkamine

Peaaegu kõik intervjueeritavad teadsid, et lähtuvalt tulekahju korral tegutsemise plaanist on neil olemas asenduspind, kuhu nad saavad koos lastega vajadusel evakueeruda. Samas ei olnud mitte ükski intervjueeritav mõelnud selle peale, et peale mingisugust sündmust, mis ei ole tulekahju, kuid võib muuta hoone edaspidise kasutamise võimatuks, et kuhu siis lapsed paigutada.

„Nüüd see on hea küsimus, ma isegi oska sellele väga vastata, sellepärast et ma ei tea, et kas meil on linna kontekstis noh, on võimalik mingisuguse asenduspinna peal kuidagi, aga no ma pigem arvan, et sellele ei ole väga palju mõeldud, minul vähemalt selle poole aasta jooksul sellist infot ei ole.“ (DIREKTOR 8)

Intervjuu käigus oletati, et ilmselt saab ka muudel juhtudel lühiajaliselt kasutada neid asenduspindasid, mis on tulekahju korral tegutsemise plaanis kokku lepitud.

„Gümnaasiumiga siis jah, aga noh, see on ka jälle sedaviisi, et seal võib olla paariks tunniks.“ (DIREKTOR 2)

Kõik intervjueeritavad kinnitasid, et lähtuvalt aset leidvatest sündmustest, alustatakse võimalusel koheselt ka lastevanemate teavitamist. Kõige paremaks ja kiiremaks infoedastusviisiks leidsid lasteaedade juhatajad olevat telefoni.

„Saame helistada, kõikidest rühmadest, et siis on rühma ülesanne, et õpetaja helistab oma lapsevanemad läbi, kes on kohal, nagu need lapsed.“ (DIREKTOR 7)

Toodi välja ka meililistide kasutamist, läbi Facebooki teavitamist ja mõningaid e-keskkondi, kuid siiski pidasid kõik kõige mõistlikumaks variandiks helistamist, sest rühmades on olemas lastevanemate telefoninumbrid ning mõningal puhul ka nende tööandjate kontaktid.

Lastevanemate teavitustööga tegeleb rühmaõpetaja.

„Täna sel päeval on nii palju infokanaleid, mille kaudu nagu vanemaid saab teavitada.“ (DIREKTOR 1)

Mitmed vastajad lisasid, et ka laste kergemate vigastuste puhul võetakse viivitamatult ühendust lastevanematega, kes siis kas tulevad ise sündmuskohale või lubavad kiirabi kutsuda. Enamik intervjueeritavatest kinnitasid, et tuginedes varasematele kogemustele, on suurel osal lastevanematest võimalik üsna kiiresti lapsele lasteaeda järele tulla ning vajadusel last ka kodus hoida.

Mõned intervjueeritavad tõid oma intervjuudes välja ka selle, et aset leidnud sündmuse puhul on ikkagi kommunikatsioonijuhi roll neil kui asutuse juhtidel ning lisaks teevad nad omalt poolt kõik, et kannatanut ümbritseksid vaid vajalikud isikud.

„...see on selline teema, et, et mitte ei oleks väga palju uudishimulikke seal, mida juhtub tegelikult vahepeal, et kõik tahavad vaatama tulla, et mis nüüd juhtus, et mis on, selle nimel ma alati töötan, et tegelikult peaks ainult olema kas lapsevanem, rühma personal ja mina juhina seal koha peal, et kes nagu peaks selle asjaga tegelema.“ (DIREKTOR 4)

Kokkuvõttes võib välja tuua, et peaaegu kõik lasteaiad olid koostanud endile hädaolukordade lahendamiseks plaanid ning varasemalt koostatud plaane on viimasel ajal värskendatud ning ajakohastatud. Kõige paremini on lasteaiad valmis tulekahju korral tegutsemiseks. Kõige ebakindlamalt tunti endid olukordades, milles on üheks osapooleks ettearvatu käitumisega isik. Enamik lasteaedade õpetajatest olid läbinud esmaabi andmise koolituse, mis suurendab nende valmisolekut vastava abi osutamisel. Kui hoones pole võimalik jätkata teenuse pakkumist, siis allesjäänud lastele on võimalik leida asenduspind kas mõnes teises lasteaias, koolis või muus asutuses.

3.2. Hädaolukorrad lasteaias

3.2.1. Võimalikud hädaolukorrad lasteaias

Kõikide direktorite hinnangul peab lasteaias hädaolukorraplaan kindlasti sisaldama hädaolukorra ohuna lastega aset leidvaid õnnetusi või traumasid nii lasteaias kui ka väljapool lasteaias territooriumi. Direktorite hinnangul hoiab kiire ja oskuslik tegutsemine ära halvima. Kahe direktori poolt lisati juurde ka töötajatega juhtuda võivad õnnetused, mis samuti vajavad tegutsemisjuhiseid.

„... kukkumised, traumad, mis lapsega võivad juhtuda.“ (DIREKTOR 6)

„Lastega õppekäigul olles näiteks liiklusõnnetus juhtub, kuidas siis käituda. Oleme õpetajatega sedasi korraldanud, et õppekäigul on meil alati nagu kolm inimest kaasas. Et kindlasti peab üks-kaks alati jääma teiste lastega kui on midagi juhtunud ja üks hindab olukorda, annab abi ja ootab siis näiteks kiirabi ära.“ (DIREKTOR 9)

Samuti leidsid kõik vastanud, et kindlasti peab hädaolukorra ohuna fikseerima lapse kadumise lasteaias territooriumilt. Ühe lasteaias direktori arvates peab mõtlema ka sellele, kui lasteaias toimuvad üritused ning kohal on lapsevanemad, et kuidas siis lapse kadumist lahendada.

„Laps võib pähe võtta ja lasteaiast minema jalutada.“ (DIREKTOR 6)

„Ja muidugi lapse kadumine. Ja ütleme seda, et kui on näiteks ühisüritused meil siin, et on küll vanemad ka ja meie ka ja näiteks kaob ära, et kes siis vaatab last, palju lapsi ka. Et kuidas siis käituda, et kui laps kaduma läheb?“ (DIREKTOR 9)

Intervjueeritavad tõid hädaolukorra ohtudena välja veel isikute poolt põhjustatud ohtlikud olukorrad (näiteks äkkrünnak, pommiähvardus, ähvardus, agressiivne isik, alkoholi- või narkojoobes lapsevanem), mis ohustavad lasteaias laste ja töötajate igapäevast turvalisust.

„Tuleb sisse, ütleme täiesti võõras inimene, kes on pahatahtlik. Või agressiivne lapsevanem, ka siis on hästi reaalne, et tuleb ja lihtsalt õpetajat ründab.“ (DIREKTOR 5)

„Ähvardus, erineval teel saadud kas telefoni või kirja teel või ka internetikeskkonnas.“ (DIREKTOR 6)

Tervisekaitse nõuete seisukohalt peab lasteasutuses olema tagatud tehisvalgustus, külma- ja soojaveevarustus, heit- ja reovee kanaliseerimise võimalus ning ruumides lastele kasvukeskkonnaks sobiv temperatuur (Tervisekaitsenõuded koolieelse lasteasutuse ..., 2011). Enamik intervjueeritavatest leidis, et elutähtsa teenuse katkemine küll segab nende igapäevast elurütmi, kuid vaid kaks lasteaeda seda oma hädaolukorraplaanides kajastanud.

„Avarii, elektrikatkestus, veeavarii, kütte katkestus, sellised asjad on sees.“ (DIREKTOR 4)

Suurem osa vastajatest väitis, et lühiajaline vee- või elektrikatkestus igapäevast teenuse osutamist ei mõjuta, kuid pikemaajaline katkestus hakkaks takistama igapäevast toimimist.

„No kindlasti, kui tekib pikemaajaline veekatkestus, siis päeva jooksul juba ikka tekitab meile probleeme, kui juba räägime pikemast ajast, siis see kindlasti tekitab probleeme.“ (DIREKTOR 7)

Veekatkestuse puhul toodi välja laste puudulik hügieen ning mõningates lasteaedades ka laste toitlustamise katkemine (toidu valmistamine samas hoones).

Ainult ühes lasteaias oli olemas veetagavara kanistrite näol. Nii mitmeski lasteaias olid omavahel seotud nii küte kui elekter, mis tähendaks, et elektrikatkestuse puhul, just talvisel perioodil, kaoks hoonest korraga nii valgus kui soojus. Ühes lasteaias oli olemas ahiküte ning neid elektri ja kütte katkemise probleemid ei puudutanud. Samas suurem osa direktoritest leidis, et kui ikka talvisel perioodil kaob hoonest küte, siis tuleb viivitamatult tegutsema hakata, sest ruumide temperatuur muutub üsna kiiresti lastele ohtlikuks.

„Lasteaia sisene soojasüsteem, soojasõlm näiteks ütleme külmal perioodil lõpetab tegevuse, näiteks talvel, siis näiteks see maja jahtub maha. Et kindlasti siis me ei saaks jätkata, et kui me ei saa seda sooja tagasi.“ (DIREKTOR 5)

Kui kümme direktorit leidis, et elutähtsa teenuse katkemine on üks võimalikest hädaolukordadest lasteaias, siis ühel juhul leiti, et nii see ei ole.

„Et, see nüüd nii väga hädaolukord on, et, ma usun, et meie tänapäevastes tingimustes on selline situatsioon pigem üks seiklus, eksole, et ühtedele rohkem, teistele vähem, et, kui see

nüüd ei, ma ei tea, noh, ei kesta kuid, et siis ...“ (DIREKTOR 11)

Leina- ja surmateemat käsitlesid pooled intervjueeritavatest hädaolukorrana ning seda peeti direktorite hinnangul oluliseks, et pakkuda lastele vajalikku toetust ja tähelepanu.

„Leinaga toimetulek peaks olema hädaolukordade lahendamise plaanis üks teemasid, mida käsitleda.“ (DIREKTOR 11).

Kokkuvõtlikult tõid lasteaedade direktorid intervjuude käigus nende arvates võimalike hädaolukordadena lasteaedades välja järgmised sündmused: lastega juhtuvad õnnetused ehk laste kukkumised ja erinevad traumad, tulekahju, äkkrünnak (isik külmrelva, tulirelva või mõne muu ründevahendiga) pommikahtlus või pommiähvardus, alkoholi või narkootikumede tarvitamine lapsevanemad, agressiivne isik lasteaia, lapse kadumine lasteaia territooriumilt, lapserööv teise pereliikme poolt, õnnetused ekskursioonidel või liiklusõnnetused tänaval jalutades, töötajatega juhtuvad õnnetused, surmajuhtumid (laps, töötaja, pereliige), epideemia või haiguspuhang, toiduainete mürgistused, seksuaalne vägivald, vaimne vägivald, füüsiline vägivald, koduse füüsilise väärkohtlemise kahtlus, kurjad koerad territooriumil, veeavarii, kütte kadumine, elektrikatkestus.

3.2.2. Aset leidnud sündmuste kirjeldused

Intervjuude käigus said intervjueeritavad kirjeldada lasteaia aset leidnud hädaolukordi.

Direktorite sõnul puutuvad nad lasteaia kõige sagedamini kokku esmaabi andmise vajadusega. Kuigi võimalikud ohud ja riskid on näiliselt kõrvaldatud, tuleb ikka aeg-ajalt ette kukkumisi, ninaverejooksu, laste omavahelist löömist ja minestamist. Ühel juhul tõi lasteaia direktor ka konkreetse näite ühest aset leidnud sündmusest, kus mitu aastat tagasi tabas üht last südame seiskumine ning see laps jäi elama tänu õpetajate oskusele ja julgusele last elustada.

„... siis õpetajad küll oskasid õigesti tegutseda ja kohe kutsuti kiirabi ja seni, kuni kiirabi tuli, seni nad käitusid õigesti, et õnnestus kõik ikkagi kuidagi positiivselt lahendada.“ (DIREKTOR 11)

Lisaks tõid kolm intervjueeritavat välja, et nende lasteaia aset leidnud ka tulekahjusündmus. Küll kõik väikesed ja suuremate kahjudeta, kuid siiski ärevust tekitavad. Lisaks oli nii mitugi intervjueeritavat puutunud lasteaia kokku leina teemaga, kas siis oli olnud tegemist kolleegi kaotuse või mõnel lapsele lähedase inimese kaotusega.

Kahel lasteaia direktoril oli olnud ka isiklik kokkupuude agressiivse isikuga. Ühel direktoril oli lausa kaks juhtumit eredalt meeles. Esimesel juhul oli tegemist lapsevanema poolt pideva telefoni teel ähvardamisega, kuhu kaasati ka turvalisuse tagamiseks politsei, sest

ei olnud teada, kas ähvardused viiakse ellu. Teisel juhul toimus situatsioon juba direktori kabinetis, kus alkoholihoobe tunnustega isikule ei antud last üle. Teise direktori juhtumis oli tegemist lasteaiatöötajate omavahelise agressiooniga, mis lahendati juhtkonna poolt.

„... on siis mind isiklikult ähvardanud telefoni teel mitmel korral, ...“ (DIREKTOR 5)

„... kus on ähvardanud, siis mind konkreetselt purjus lapsevanem, kellele ei ole last kätte antud, on siis täiesti noh, prõmmis rusikaga vastu lauda ja noh, niimoodi tulnud... niimoodi füüsiliselt nii palju lähemal, ma pidin taganema siia vastu kappi...“, (DIREKTOR 5).

Kahel juhul oli aset leidnud ka lapse lahkumine territooriumilt. Üks olukord sai võimalikuks lukustamata värava tõttu. Kuna sündmus oli aset leidnud enne direktori tööle asumise perioodi, ei osanud intervjuueeritav täpsustada, millist rolli mängis selles olukorras õpetajate poolne järelevalve.

„... oli selline juhus, et laps see oli ka nelja-aastane, läks ise väravast välja ja läks koju.“ (DIREKTOR 10)

Teine juhtum ühe direktori sõnul oli tingitud asjaolust, et lapsevanem ei saatnud last rühmaruumi, vaid lubas lapsel iseseisvalt värava juurest lasteaeda minna. Selle asemel kõndis aga laps üksi koju tagasi.

„... selles suhtes on kadumist, et vanem toob lapse värava taha, sõidab autoga minema ja ta ise ei vaata, kuhu laps läheb. Et, et laps on koju tagasi läinud ja, ja olemegi sellises situatsioonis ...“ (DIREKTOR 4)

Elutähtsa teenuse katkemisi, kas siis veeavarii, elektri- või küttekatkestuse näol, oli esinenud kõikides lasteaedades. Seitsmel korral olid lasteaiad kokku puutunud nii vee- kui ka elektrikatkestusega. Neljal juhul toodi välja kütte katkemist lasteaias hoones. Enamasti õnnestus lasteaedadel olukord lahendada selliselt, et hoone sulgemiseks vajadust ei olnud.

„Täna hommikul oligi veekatkestus, sai ka kohe teatatud ja, ja see likvideeriti ka ruttu.“ (DIREKTOR 3)

„No näiteks meil oli siin XXX, eelmisel aastal oli meil veeavarii, kus meil pool päeva oli maja ilma veeta. Et siin iseenesest linna veevärgiga ja kõik koostöös on võimalik ikkagi tagada nii-öelda lühiajaliselt lasteaiatöö jätkumine.“ (DIREKTOR 8)

„Sellel talvel isegi selline olukord korra oli, et küte nii-öelda läks tagant ära. Ikkagi külmemate ilmadega ja siis me täiesti ühe päeva jooksul nagu pidime otsustama, kas homme saab lapsi vastu võtta või ei saa. Aga kuna kütteenuse osutaja reageeris nii kiiresti, et nad tegid tõesti pool ööd selleks, et taastada see küte, siis hommikuks oli nagu ikkagi tagastatud, me saime lapsed vastu võtta ja mitte tööd katkestada.“ (DIREKTOR 7)

Tavapärasest teenusepakkumise katkestust oli intervjueeritavate sõnul ette tulnud kolmes lasteaia. Ühel juhul oli tegemist ulatusliku elektrikatkestusega, mis ei võimaldanud lasteaia ruumides tööd jätkamist ning lapsed koostöös lapsevanematega jäeti koju ning asenduspinna leidmist ei toimunud.

„Lapsevanemad on olnud väga vastutulelikud ja arusaajad. Et kui see on juhtunud, siis on ikkagi meil õnnestunud lasteaed kinni hoida....;... telefoni teel, et võtame kõigiga järjest ühendust ja kes on ka kohale tulnud, siis on sellele selgitatud, et kahjuks me ei saa täna vastu võtta ja et väga mõistvad on olnud.“ (DIREKTOR 10)

Lasteaias toimunud soojakatkestuse puhul oli üks lasteaed sunnitud lastevanematelt kiiresti välja selgitama, kellel on võimalik jätta laps koju ning ülejäänutele tuli lasteaial otsida linna piires asenduspindu.

„Meil on see olukord olnud, et et meil on olnud soojakatkestus ühel hetkel. Ja me oleme saanud kokku leppida kohe, vanemate poole pöördunud, et kuidas teil on, kas te saate korraks koju jätta, me saime öelda, et likvideeritakse järgmise päeva jooksul. Et kas on see võimalik. Ja, et hästi palju vanemaid said seda teha. Üks konkreetne juhus, ja siis on see koht, et me helistasime teistesse lasteaedadesse, küsisime, et kas nad saavad võtta ja kui palju keegi saab võtta ja absoluutselt võetakse.“ (DIREKTOR 5)

Ühel juhul oli lasteaed nii elektri- kui veekatkestuse puhul olnud sunnitud lapsi mitte vastu võtma ning leidma lasteaeda tulnud lastele asenduspinna lähedal asuvas lasteaias. Selliste olukordade esinemine tõi vajaduse muudatusteks lasteaia HOLP-is ning nüüdsest on elutähtsa teenuse katkestused ning tegutsemisjuhised plaanis fikseeritud.

„... elektrikatkestust, veekatkestust on, on olnud ja, ja oleme mitte lapsi vastu võtnud. Et noh, siis sai esimene asi, kas vallavanemale või noh, endast kõrgemale ja kellele mina allun, teada antud ja nendega nagu on ka kokkulepped, on võimalik minna paralleel lasteaeda XXX, et lihtsalt hädaolukorral 2,5 km eemal oli selline variant, et saab ka sinna minna, kui tõesti vanemad ei saa, siis lihtsalt tuleb organiseerida.“ (DIREKTOR 4).

Kokkuvõttes saab välja tuua, et üks sagedasemaid olukordi, millega lasteaia töötajad kokku puutuvad, on traumad lastega. Elutähtsa teenuse katkestusega olid kokku puutunud kõik lasteaiaid. Suurem osa intervjueeritavatest leidis, et elutähtsa teenuse katkemine segab nende igapäevast elurütmi ning nad tajusid ohu olulisust. Lisaks tuleb lasteaedades aeg-ajalt ette laste kadumist ja kokkupuuteid agressiivsete või ähvardavate isikutega.

3.3. Hoiakud turvalisuse suurendamiseks hädaolukorraplaani abil

3.3.1. Hädaolukordadeks valmisoleku suurendamine HOLP-i kaasabil

Kõik intervjuudes osalejad leidsid, et lasteaias koostatud HOLP aitab üldkokkuvõttes suurendada personali valmisolekut erinevate hädaolukordadega toime tulemiseks. Üks vastaja leidis, et isegi kui ollakse korraks paanikas, siis on vähemalt olemas käitumismustrid, mis aitavad. Mitu intervjuueeritavat tõid välja selle, et nende plaanis on paika pandud kriisimeeskonna liikmed, ära määratud nende vastutusala ning lähtuvalt sellest ka toimitakse erinevate sündmuste puhul. Sellise kriisimeeskonna vajalikkust rõhutas ka üks vastanu, juhul kui ollakse paanikaseisundis.

„... ja inimesed ka ei tea, kuidas kriisiolukorras nad võivad käituda, sellepärast ongi see pool, et, et nad teavad, kelle poole pöörduda vähemalt...“ (DIREKTOR 5).

Peamiselt leiti, et kui töötajad on HOLP-i läbi lugenud ning seda endale teadvustanud, siis on juba olemas mingisugune kasutegur. Uue inimese töölevõtmisel tutvustatakse talle plaani ning selgitatakse põhilised punktid ja käitumismustrid ära. Samuti on kõikidel töötajatel võimalus neile sobival ajal koostatud HOLP-i uuesti lugeda. Mõnedes lasteaedades olid plaanid välja printitud ning rühmaruumides õpetajatel olemas. Oli ka neid variante, kus dokument saadeti õpetajatele kas meili peale või oli neil ligipääs lasteaias serverile. Kahes lasteaias oli kasutusel selline variant, kus põhidokument asus küll juhtkonna käes, kuid igas rühmas oli käitumisjuhustega lühivariant igapäevaseks kasutamiseks.

„Nagu ma enne ütlesin, et teoreetiliselt ta on ikkagi paika pandud ja läbi räägitud ja kui ta on paberil olemas, siis, siis ma usun, et mingi protsent teadmisi ikkagi on personalil.“ (DIREKTOR 6)

3.3.2. Personali ettevalmistus toimetulekuks hädaolukordades

Intervjuueeritavad leidsid, et lisaks koostatud HOLP-ile vajavad õpetajad kindlasti kogu selle protsessi käigus toetust ja nõustamist. Oluliseks peeti mitteemotsionaalses seisundis sõlmitud omavahelisi kokkuleppeid. Lisaks selgus intervjuudest, et kõik lasteaedad, kus oli olemas HOLP, vaadati sealseid punkte aeg-ajalt kogu personaliga üle. Enamasti just sügisel, enne uue õppeaasta algust. Samas leidis ka lasteaedu, kus peeti oluliseks pidevalt kaasata õpetajaid, et üheskoos tekkinud olukordadest lähtuvalt mõelda välja paremaid lahenduskäike. Ühes lasteaias kasutatakse näiteks Norrast pärit õpikeskkonna ja pedagoogilise analüüsi mudelit, et ka teiste teemade kõrval HOLP üle arutleda ning direktori sõnul on selliselt tulemus olemas.

„Õpetaja vajab kindlasti kogu lasteaiameeskonna ja töökaaslaste ehk siis kolleegide toetust. Vajab häid koolitusi kindlasti, et koolituspakkumisi on väga palju, aga nüüd tuleb nagu pakkumised väga kriitilise pilguga üle vaadata. Et aga kindlasti saab abi koolitustest“
(DIREKTOR 10)

Mitu intervjuueeritavat töid välja seisukoha, et kui kõik on ainult paberi peal ning teemasid on vaid läbi räägitud, siis on oht, et inimesed saavad ikkagi asjadest valesti aru. Teoreetiliste koolituste miinusena toodi nende poolt välja see, et need on pigem pealiskaudsed, sest pole võimalik hinnata, kui süvenenult koolitatav tegelikult teemaga tegeles. Üks direktor kirjeldas situatsiooni, et kui töötajad istuvad saalis ning nende ainukeseks mõtteks on, et millal see läbi saab, siis pole ju koolitus oma eesmärgi täitnud, vaid tegemist on kõigi jaoks raisatud ajaga.

Intervjuueeritavad töid välja, et töötajad vajavad pigem selliseid koolitusi, kus toimub rohkem nõustamist ja situatsioonide läbimängimist, kuna erinevate olukordade läbimängimisel peavad koolitatavad esitama endale küsimuse „miks?“ ning see suunab töötajaid mõtlema kõigepealt oma vastutuse peale. Samuti annab praktiline läbimängimine tagasisidet inimesele endale, et kas ta on asjadest õigesti aru saanud ning mingil määral on alati olemas ka emotsioonid, mis kinnistavad käitumismustrit. Praktiliste harjutuste poole pealt toodi näiteid vaid evakuatsioonist tulekahju korral ning esmaabikoolitustest. Kõik vastajad olid ühel meelel, et just tänu praktilistele tegevustele tunnevad nad ennast kindlamalt. Intervjuueeritavate poolt lisati, et praktiliste õppuste käigus on võimalik märgata kitsaskohti.

„... see minu meelest andis palju rohkem, õpetas palju rohkem oma vigadest.“
(DIREKTOR 4)

Samas aga lisati, et tuleb hoolikalt kaaluda, milliseid olukordi on mõistlik ikkagi harjutada ja milliseid mitte. Väga paljude direktorite poolt toodi välja, et nad sooviksid saada praktilist koolitust äkkrünnakuga seoses või sellest, kuidas toimida agressiivse isiku korral.

3.3.3. Hädaolukorraplaani vajalikkus lasteaias

Kõik intervjuudes osalenud lasteaedade direktorid kinnitasid, et lasteaiad peaksid koostama endile HOLP-i.

„Kindlasti, kindlasti on see vajalik“ (DIREKTOR 1)

„. Kindlasti, et meie praktika on nagu selles suhtes küll näidanud. Ja ma leian küll, et ta võiks olla, mis siis et seadus seda ei kohusta“ (DIREKTOR 6)

Direktorite hinnangul plaaniga tutvumisel töötaja juba teadvustab endale, mis situatsioonid võivad üleüldse lasteaias aset leida ning seeläbi teadvustab ta endale tegelikkust.

„Kindlasti aitab, et juba see, kui inimene on kohustatud midagi läbi lugema, siis tal midagi kindlasti meelde jääb ja nendeks asjadeks me peame olema ette valmistatud“

(DIREKTOR 4)

„Kindlasti peaksid, sellepärast et see on lihtsalt vajalik, tänapäeva maailm muutub nii palju, me teame ju, mis kõikides suurtes linnades juhtuvad. Erinevad olukorrad nii avalikus ruumis kui ka haridusasutustes. Et siiski sellise plaani koostamine on vajalik, vähemalt mõelda läbi ja kaardistada, mida me saame teha kindlasti. Me ei näe kõiki olukordi, aga et me mõtleme midagigi läbi. Me ei ole lihtsalt mugavad, ei istu ja ei oota. Et kui mingi olukord tekib ja siis me ei ole nagu üldse mõelnud, et mis me saaksime teha olukorra kiireks lahendamiseks.(DIREKTOR 7)

Enamus intervjueeritavaid väitsid, et kuigi meil on üsna turvaline elada ning traagilisi sündmusi väga tihti ei esine, ei saa kunagi neid ka välistada. Seega peab direktorite hinnangul olemas valmidus tulla toime ootamatustega.

„Tõesti me loodame, et Eestis paljusid asju ei juhtu, mis võib-olla seal hädaolukorra plaani kirjutatud meie lasteaias, aga ka teistes lasteaedades või haridusasutustes, aga me kunagi ei tea, kuhu elu viib, et parem on, kui on läbi mõeldud need olukorraga, mis siis teha, kui mingisugused ootamatused tulevad ette.“ (DIREKTOR 4)

Lisaks tõid mõned vastajad välja õpetaja vastutuse rolli ning selle, et plaanist lähtuvalt saab õpetaja kindlustunnet, et igale olukorrale on võimalik leida lahenduskaik. Samuti peeti intervjueeritavate poolt oluliseks, et oleksid olemas käitumisjuhised.

„Kui tal ei ole mitte midagi, tal ei ole ühtegi teadmist, tal ei ole ühtegi kolleegidega arutamist, siis on see väga keeruline, et omast peast midagi välja genereerida.“ (DIREKTOR 10).

„... kuna leiame, et, et lasteaias on ta ikkagi vajalik, et anda, anda nagu konkreetsed juhised, kuidas siis peaks rühma personal, juhtkond ja, ja üldse lasteaia töötajad käituma sellistes olukordades.“(DIREKTOR 7)

Kokkuvõttes saab välja tuua, et kõik lasteaedade direktorid olid ühel meelel, et HOLP aitab suurendada töötajate teadlikkust ning annab teatud kindluse erinevates hädaolukordades toime tulemiseks. Uuringus osalenud direktorid leidsid üksmeelselt, et lasteaiad peaksid koostama HOLP-i, sest töötajad vajavad kindlaid juhiseid. Lisaks leiti, et pigem praktilised kui teoreetilised koolitused aitavad õigeid käitumismustreid kinnistada.

4. Arutelu

Bakalaureusetöö eesmärgiks oli välja selgitada Valgamaa, Tartumaa ja Võrumaa lasteaedade näitel, millised hädaolukorrad võivad lasteaias olevate laste turvalisust ohtu seada, kui oluliseks peavad lasteaiad hädaolukordadeks valmisoleku teemat ning milline on lasteaedades hetkeolukord nendega toimetulekuks. Kõigile kolmele uurimisküsimusele leiti töös vastused ning lähtuvalt uurimisküsimustest arutletakse uurimistulemuste üle.

Uuringus osalenud lasteaedade direktorite sõnul on **lasteaiad taganud valmisoleku** erinevate hädaolukordadega toime tulemiseks, moodustades lasteaiataajatest koosneva kriisimeeskonna ning koostöös kriisimeeskonnaga loonud endile kas kriisiplaani või hädaolukorra lahendamise plaani. Cavanaugh jt (2008) hinnangul otsivad inimesed kriisi ajal struktuuri ning eelnev põhjalik planeerimine on vajalik. Rätsepp jt (2011) leiavad samuti, et just meeskonnatööna valmib asutusepõhiseks kasutamiseks mõeldud hädaolukorraplaan, kus on kajastatud võimalikud aset leidvad sündmused. Plaanide uuendamise vajadus mõningates lasteaedades oli tingitud asjaolust, et oleks tagatud kompaktsus ning realselt aset leidvad sündmused. Lähtuvalt tulekahju korral tegutsemise määrusest on lasteaedadel koostatud tulekahju korral tegutsemise plaan ning selle toimimist kontrollitakse praktiliste õppuste käigus. Kupietz (2005) toob välja, et personali roll lasteasutuses on tagada laste turvalisus. Antud uuringust selgus, et lasteaiad rakendavad laste turvalisuse tagamiseks erinevaid õigusakte (näiteks tervisekaitseõuded koolieelses lasteasutuses..., tervisekaitseõuded toitlustamisele koolieelses... jne). Lasteaias aset leidnud sündmuste põhjal viiakse vajadusel sisse ka parandusettepanekud lasteaiataajate kodukorras.

Kennedy (2007) hinnangul toimuvad kriisid ootamatult ning mitme vastaja arvates tegelikult sellisteks olukordadeks pole võimalik mitte kunagi väga hästi endid ette valmistada. Uurimistöö käigus selgus, et parim valmisolek on lasteaedades tulekahju korral tegutsemiseks. Kuigi Arukaev (2016) toob oma uuringus välja küll Virumaa lasteaedades töötavate õpetajate näitel madala tuleohutusala teadlikkuse, tuues ühe võimaliku põhjusena välja järjepidevuse puudumise koolitustes, siis antud uuringus kinnitasid kõik intervjuueeritavad, et iga-aastaselt toimuvad teoreetilised ja praktilised koolitused selles valdkonnas ning valmisolek tulekahjuks kui hädaolukorraks on kõige kõrgem.

Uuringu kohaselt kõige sagedasemateks vigastusteks eelkooliealiste laste seas on kukkumised (Panov, 2007) ning Koreškova (2015) uuringu tulemustest selgus, et õpilastele, eriti just algklassiõpilastele, osutatakse koolis üsna sageli õpetajate poolt esmaabi. Käesoleva

töö uurimistulemustest selgus, et direktorite hinnangul peavad lasteaedade õpetajad oskama anda lastele esmaabi ning lasteaiad on üldjuhul taganud, et kõikidel lasteaedade õpetajatel oleks vastav koolitus ka läbitud.

Bachman ja Maruste (2011) väidavad, et agressiivne käitumine on teist osapoolt kahjustav ning agressiooniga kaasneb viha või raevumoment. Uurimistööst selgus, et kõige ebakindlamalt tunti direktorite hinnangul end olukordades, kus vägivald või agressioon on põhjustatud teise isiku poolt, sest selle lahendamiseks puudub kogemus. Ka Arjokesse (2012) uuringust selgub, et vägivald haridusasutuses võib muutuda ühel momendil ohtlikuks.

Tross (2006) toob välja, et sündmuste algfaasis on organisatsioon kõige haavatavam ning väljastpoolt tulnud huvi võib seda olukorda kas moonutada või valesti kajastada. Sellepärast ongi oluline, et edastatud info oleks väljastatud asjakohaselt ning professionaalselt. Kriisikommunikatsiooni juhiks on plaani kohaselt lasteaias määratud asutuse juht, samas infovahetus lasteaias ja lastevanemate vahel on rühmaõpetajate korraldada ning toimub enamasti telefonide vahendusel. Direktorite kogemused on näidanud, et lapsevanemad saavad üsna kiiresti lapsele lasteaeda järele tulla ning sellele lisaks on vastutulelikud ning saavad vajadusel last ka kodus hoida.

Lähtuvalt tulekahju korral tegutsemise plaanist oli lasteaedades olemas ajutine pind, kuhu lastega evakueeruda. Samas puudus teadmine, kas ka muudes hädaolukordades saab sama asenduspinda kasutada ning millistel tingimustel.

Peamised hädaolukorrad, mida lasteaiad oma plaanide koostamisel arvesse võtsid, olid lastega juhtuvad traumad, agressiivne isik või äkkrünnak, tulekahju, lapse kadumine või lapserööv, liiklusõnnetused, surmajuhtumid või toimetulek leinaga, lõhkekeha või lõhkeseadeldis, haiguspuhangud, füüsilise- või vaimne vägivald. Rätsepp jt (2011) käsitlevad oma raamatus erinevaid hädaolukordi, mida haridusasutused võiksid oma plaanides kajastada. Uuringu tulemustest selgus, et elutähtsa teenuse katkestus oli hädaolukorrana välja toodud vaid paaril korral ning ühel korral oli plaanis hädaolukorrana märgitud kurjad koerad territooriumil.

Uuringus osalenud direktorite hinnangul peavad plaanides olema fikseeritud just need olukorrad, mis võivad kriisimeeskonna hinnangul aset leida. Ka Palm (2016) on oma uuringus jõudnud järeldusele, et kriisideks peetaksegi neid olukordi, millega on varasem kokkupuude esinenud. Töö autor, võttes arvesse teooriat ning uuringust selgunud tulemusi, leiab, et lisaks enda asutuses toimunud sündmustele tuleb tõsta lasteaias kriisimeeskonna teadlikkust ka mujal toimunud õnnetustest, et osataks paremini olla valmis kõigiks lasteaeda ohustavateks hädaolukordadeks. Elutähtsa teenuse katkestus oli mõjutanud kõiki lasteaedu ning vähemal

või suuremal määral olid lasteaedade direktorid tajunud ohu olulisust. Kennedy (2005) rõhutab, et sõltumata sellest, kas on tegemist terrorirünnaku, vandaalide või väärkohtlemisega, valmidus reageerida peab haridusasutusel olema.

Hädaolukorra lahendamise plaani olemasolu aitab uuringu kohaselt suurendada personali valmisolekut erinevate hädaolukordadega toime tulemiseks, sest juba plaanis fikseeritud kriisimeeskonna liikmed annavad teadmise, kellelt nõu ja abi küsida. Lisaks teadvustab lasteaias töötav isik, millised sündmused võivad aset leida. Peamine suund hädaolukorras ja ka pärast hädaolukorda on laste heaolu ja turvalisuse tagamine, mis eeldab meeskonna olemasolu ja reageerimist plaanist lähtuvalt (Aspiranti et al., 2010). Direktorite hinnangul peeti väga oluliseks aspektiks omavahelist koostööd ning rahulikus keskkonnas sõlmitud kokkuleppeid. Tulemuslikumaks koostöök tuleb hädaolukordade lahendajatel õppida omavahelist koostööd (Kennedy 2005). Uuringust selgus, et õpetajad vajavad seda, et neid kaasataks arutlusprotsesside, sest üheskoos leitakse häid lahenduskäike ning on võimalus jagada ka oma kogemusi. Ka Varaava (2010) väitel saab turvalisust lasteaias suurendada aktiivselt töötajaid kaasates.

Iga edukas lahenduskäik on kasulik kogemus ning olukordade lahendamisel leiab inimene oma mõtlemistegevusega kerkinud probleemidele lahendusi ning uutes olukordades ollakse valmis lahenduskäikudeks (Bachman & Maruste, 2011). Tulemuslikuma valmisoleku tagamiseks leiti, et paberil oleva lahenduskäigu lugemisest jääb paljude teemade puhul siiski väheseks. Oluliselt kindlamalt tunneksid lasteaedade töötajad endid olukordades, mida praktilise tegevuse või situatsioonide läbimängimisega on kinnistatud. Ka Kennedy (2005) rõhutab, et tegevuskavasid tuleb läbi mängida, sest ainult sedasi on võimalik tagada eesmärke täitev plaan. Intervjueeritavate sõnul võib juhtuda, et situatsiooni sattudes ollakse justkui „peata“, sest teemasse on suhtunud pealiskaudselt ja olukordi pole korralikult analüüsitud. Kõige sagedasemaks koolituse sooviks oli käitumine äkkrünnaku korral või agressiivse isikuga toimetulek. Pärismaa (2016) sõnul on politsei valmis oma abi pakkuma.

Antud uuringust selgus, et kõige parem ettevalmistus on töötajatel tulekahju korral käitumiseks ning seda just tänu iga-aastaselt toimunud evakuatsiooniõppuste läbimängimisele. Aspiranti jt (2010) leiavad, et tulekahju korral evakuatsiooniharjutuste mittetegemine suurendab nii vigastatute arvu kui ka varalist kahju.

Bakalaureusetöö autor leiab, et lähtuvalt uuringu tulemustest peaksid lasteaiad koostama endile hädaolukorra lahendamise plaani ning läbi praktiliste harjutuste valmistuma erinevate hädaolukordadega toimetulekuks.

4.1. Töö kitsaskohad ja praktiline väärtus

Kuigi uurimistöö tulemused annavad mõtteainet lasteaedades turvalisuse tagamiseks, saab siiski välja tuua mõned kitsaskohad.

Ühe piiranguna võib välja tuua geograafilise aspekti. Kuigi uuringut viidi läbi kolmes maakonnas, erineva suurusega lasteaedades ning direktorite tööstaažid juhtidena olid erinevad, on see sellegipoolest ebapiisav üldistavate järelduste tegemiseks. Valimi laiendamine üle-eestiliselt oleks andnud kindlasti uurimistöösse väärtuslikke aspekte. Kui samalaadne uuring viia läbi mõnes teises geograafilises piirkonnas, siis täiendaks see tulemusi lähtuvalt piirkonna ohtudest, kogukondlikest või kultuurilistest eripäradest. Töö autor usub, et Tallinn, saared ja muukeelsed lasteaiad muudaksid tulemusi mitmekesisemaks, kuid ei muuda olulisel määral tulemusi.

Samuti võis mõjutada uuritavaid töö autori ametikoht, sest nii mõnegi intervjueeritavaga on olnud varasemad tööalased kokkupuuted. Töö usaldusvääruse tõstmiseks viis autor läbi korduvkodeerimise, kuid sellegipoolest võib jääda oht, et tõlgendamise ja analüüsimise käigus ei olda erapooletu.

Vaatamata töö kitsaskohtadele saab välja tuua olulisi aspekte. Antud töö oluline väärtus seisneb selles, et teadaolevalt varasemalt Eestis lasteaedade valmisolekut erinevate hädaolukordadega hakkama saamiseks uuritud ei ole. Samuti pole uuritud lasteaedade direktoritelt, mil määral aitab hädaolukorraplaani olemasolu suurendada personali valmisolekut ja laste turvalisust lasteaias.

Tuginedes intervjuudele, on elutähtsa teenuse katkestus üks valdkond, mis on kõiki mõjutanud ning see omakorda tõendab, et kõrge tõenäosuse tõttu tuleks neid ohte rohkem arvesse võtta ka hädaolukorraplaanide koostamisel ja ettevalmistuste tegemisel. Lähtuvalt uurimistulemustest saab teha järeldusi, et kohustuslik tulekahjuõppus on andnud häid tulemusi ning muudeks ohtudeks valmistumisel on samuti vajadus korraldada praktilisi harjutusi.

Antud tööst järeldub, et lasteaiad peaksid koostama endile hädaolukordade lahendamise plaani, sest juba plaaniga tutvumisel teadvustab iga lasteaiatöötaja endale võimalikke olukordi, millega ta peab arvestama, et tagada lastele turvaline kasvukeskkond.

Kuigi tegemist on samuti haridusasutusega, pole antud hetkel lasteaedadel erinevalt koolidest selle koostamise kohustust. Olenemata sellest, tuleb töötajate teadlikkust suurendada ning anda neile kindlustunne erinevates hädaolukordades toime tulemiseks.

Tänuõnad

Töö autor tänab uuringus osalenud lasteaedade direktoreid, kes olid valmis avaldama oma mõtteid ja seisukohti, et anda panus uurimistöö valmimisse. Samuti tänab töö autor oma juhendajaid Marge Kimmelit ja Margo Klaost, kes olid toetavad ja alati abiks hea nõuga.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Merle Liba

/allkirjastatud digitaalselt/ 20.05.2019

Kasutatud kirjandus

- Arjokesse, K. (2012). *Koolipsühholoogide ja sotsiaalpedagoogide tõlgendused eluohtlikust koolivägivallast ja koostööst vägivallaprobleemi ennetamisel*. Publitseerimata magistritöö. Tartu Ülikool.
- Arukaev, H. (2016). *Virumaa lasteaedades töötava personali tuleohutuslane teadlikkus ja oskus käituda tulekahju korral*. Publitseerimata lõputöö. Sisekaitseakadeemia.
- Aspiranti, K. B., Pelchar, T. K., McCLeary, D. F., Bain, S. K., & Foster, L. N. (2011). Development and reliability of the comprehensive crisis plan checklist. *Psychology in the Schools*, 48(2), 146–155
- Bachmann, T., & Maruste, R. (2011). Isiksus ja sotsiaalsed suhted. *Psühholoogia alused* (lk 359-368). Tartu: Greif Trükikoda.
- Brussoni, M., Brunelle, S., Pike, I., Sandseter, E., Herrington, S., Turner, H., Belair, S., Logan, L., Fuselli, P. & Ball, D. (2015). Can child injury prevention include healthy risk promotion? *Inj Prev* 21, 344–347.
- Butterworth, G., & Harris, M. (1994). Kognitiivne areng varases lapseas. *Arengupsühholoogia alused* (lk 223-225). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Cavanaugh, J., Gelles, M., Reyes, G., Civiello, C., Zahner, M (2008). Effectively Planning for and Managing Major Disasters. *The Psychologist-Manager Journal*, 11, 221–239
- Coombs, W. T., & Holladay, S. J. (2010). *The Handbook of Crisis Communication*. Wiley-Blackwell.
- Fire Risk to Children in 2007 (2011). *Topical Fire Report Series*, 11, 9
- Gulbenes bērnu slepkava nepārsūdz spriedumu (1999). *Delfi*. Külastatud aadressil <http://www.delfi.lv/news/national/criminal/gulbenes-bernu-slepkava-neparsudz-spriedumu.d?id=8744>
- Haridus- ja Teadusministeerium (2009). Külastatud aadressil <https://www.hm.ee/et>
- Henkilökunnan käsikirja päiväkodin turvallisuusasioihin, (2015). Külastatud aadressil <https://www.lup.fi/download/noname/%7B1CB95A8C-A5DC-4F30-AE3E-EA99DA49D435%7D/59055>
- Hirsjärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. (2005). Uuri ja kirjuta. Tallinn: Kirjastus Medicina.
- Hädaolukorra riski hindamise nõuded ja riskianalüüsi koostamise kord (2017). *Riigi Teataja. I* 2017, 5. Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/122062017015>

- Hädaolukorra seadus (2018). *Riigi Teataja. I 2018, 5*. Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/HOS>
- Inimesed on Ilmatsalus nädalaid joonud reostunud vett (2017). *Ajaleht Pealinn*. Külastatud aadressil <http://www.pealinn.ee/tagid/koik/inimesed-on-ilmatsalus-nadalaid-joonud-reostunud-vett-n199880>
- Järv-Mändoja, K., Riis, M., Käesel, K., & Pill, E. (2015). *Lapse vaimse tervise toetamine lasteaias*. Tartu: Atlex AS.
- Kaukvere, T. (2013). Lääne-Virumaa lasteaias jõi laps söövitavat ainet. *Postimees*. Külastatud aadressil <https://tervis.postimees.ee/2619804/laane-virumaa-lasteaias-joi-laps-soovitavat-ainet>
- Kennedy, M. (2005). A Plan of Your Own. *American School & University*, 77, 4-7.
- Kennedy, M. (2007). Preparing the plan. *American School & University*, 79, 12-14.
- Kikas, E. (2008). 6. Õppimise erinevad viisid. Õppimise protsess. Teadmiste areng. E. Kikas (Toim), *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas* (lk 104-119). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Klaos, M. (2007). Õnnetusjuhtumid ja turvalisus. Tartu AS Kuma
- Koolieelse lasteasutuse seadus. *Riigi Teataja I 2018, 6*. Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/114032011006?leiaKehtiv>
- Koreskova, K. (2015). *Õpetajatele esitatavad ootused ning õpetajate valmisolek esmaabi andmiseks kooliturvalisuse tagamisel*. Publitseerimata magistritöö. Sisekaitseakadeemia.
- Kupietz, K. (2005). School violence: preparing today for a bad day tomorrow, *Fire Engineering*, 158, 67-70.
- Laherand, M., L. (2008). Kvalitatiivne uurimisviis. Tallinn: OÜ Infolukk
- Laine, M. (2018). Pildid: kütusereostuse tõttu evakueeriti Suigus lasteaed. *Pärnu Postimees*. Külastatud aadressil <https://parnu.postimees.ee/4369481/pildid-kutusereostuse-tottu-evakueeriti-suigus-lasteaed>
- Lapse õiguste konventsioon (1991). *Riigi Teataja II 1991, 16, 56*. Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/24016>
- Lasteaed Aljonuska (2009). *Hädaolukorra plaan*. Külastatud aadressil <http://aljonuska.edu.ee/et/>
- Lasteaed Karlsson (2009). *Viljandi Lasteaed Karlsson hädaolukorra lahendamise plaan*. Külastatud aadressil <http://www.lasteaedkarlsson.ee/>
- Lasteaed Pääsuke (2009). *Valga Lasteaed Pääsuke hädaolukorra lahendamise plaan*. Külastatud aadressil <https://paasuke.valga.ee/>
- Liibak, M. (2009). Valga õpilasi tabas kahe koolikaaslase gaasirünnak. *Postimees*. Külastatud aadressil <https://leht.postimees.ee/173620/valga-opilasi-tabas-kahe-koolikaaslase-gaasirunnak>

- Lohk, A. (2010). Tulekahju lasteaia: padi süttis põlema. *Õhuteleht*. Külastatud aadressil <https://www.ohtuleht.ee/390967/tulekahju-lasteaias-padi-suttis-polema>
- Loim, T. (2018). Valga lasteaeda tabas veeavarii. *Postimees*. Külastatud aadressil <https://lounapostimees.postimees.ee/4408977/valga-lasteaeda-tabas-veeavarii>
- Maardu Lasteaed Sipsik (2009). *Lasteaed Sipsik hädaolukorra lahendamise plaan*. Külastatud aadressil <http://maardusipsik.edicypages.com/>
- Maasikmäe, S. (2018). Soomes langes 3-aastane poiss rünnaku ohvriks. *Õhtuleht*. Külastatud aadressil <https://tervis.ohtuleht.ee/900249/soomes-langes-3-aastane-poiss-runniku-ohvriks-teise-lapse-ema-laks-talle-kasipidi-kallale>
- Maurer, K., Ross, M., Raim, T., & Saar, P. (2014). *Hädaolukorra seaduse käsiraamat*. Tartu: Paar OÜ.
- Opetustoimen ja varhaiskasvatuse turvallisusopas (2019). Külastatud aadressil https://www.oph.fi/opetustoimen_turvallisusopas/saadospersusta
- Palm, J. (2016). *Kriisikommunikatsiooniks valmisolek Harjumaa koolide näitel*. Publitseerimata magistr töö. Tallinna Ülikool.
- Panov, L. (2017). Vigastused Eestis 2017. *Tervise Arengu Instituut*. Külastatud aadressil https://intra.tai.ee/images/prints/documents/15385597148_Vigastused%20Eestis_2017.pdf
- Piiri lasteaed (2009). *Tallinna Piiri Lasteaia hädaolukorra lahendamise plaan*. Külastatud aadressil <https://www.tallinn.ee/piiri-lasteaed/g8858/otsing?oks=8858>
- Põhikooli - ja gümnaasiumiseadus (2019). *Riigi Teataja I 2019, 119*. Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/113032019119?leiaKehtiv>
- Pärismaa, S. (2016). Päästeplaani olgu peas, mitte vaid paberil. *Õpetajate Leht*. Külastatud aadressil <http://opleht.ee/2016/09/paasteplaani-olgu-peas-mitte-vaid-paberil/>
- Päästeamet (2009). Külastatud aadressil <https://www.rescue.ee/>
- Rand, E. (2007). Pooled eestlastest peavad koolitulistamist Eestis tõenäoliseks. *Eesti Päevaleht*. Külastatud aadressil <http://epl.delfi.ee/news/eesti/pooled-elanikest-peavad-koolitulistamist-eestis-toenaoliseks?id=51109097>
- Rowe, R. & Maughan, B. (2009). The role of risk-taking and errors in children's liability to unintentional injury. *Accident Analysis and Prevention* 41, 670–675
- Rugam-Rebane, E. (2016). Infojuhtimine on kriisireguleerimise lahutamatu osa. Külastatud aadressil <https://rito.riigikogu.ee/wordpress/wp-content/uploads/2016/03/Infojuhtimine-on-kriisireguleerimise-lahutamatu-osa.pdf>

- Rätsepp, R., Agan, S., Isat, P., Bachmann, A., baum, A., Kõrgmaa, M., Kõrgmaa, m., Kivisilla, V., Kadalipp, S., Lehtsaar, t., Andrejev, N., & Õnnepalu, T. (2011). *Olla olemas*. Tallinn: Tallinna Raamatutrükikoda.
- Saluja, G., Brenner, R., Morrongiello, B., Haynie, D., Rivera, M. & Cheng, T. (2004). The role of supervision in child injury risk: definition, conceptual and measurement issues. *Injury Control and Safety Promotion*, 11, 17-22
- Sillamaa, H. (2019). Elektrikatkestus tõi Ruila Põhikooli ja Laitse lasteaia lastele puhkepäeva. *Postimees*. Külastatud aadressil <https://www.postimees.ee/6521501/elektrikatkestus-toi-ruila-pohikooli-ja-laitse-lasteaia-lastele-puhkepaeva>
- Statens offentliga utredningar (2013). *Kommittèdirektiv 2013:26*. Külastatud aadressil <https://insynsverige.se/documentHandler.ashx?did=1719665>
- Suurmägi, M. (2014). Paalalinna koolis olnud tulistamise kronoloogia. Sakala. Külastatud aadressil <https://sakala.postimees.ee/2969663/paalalinnas-koolis-olnud-tulistamise-kronoloogia>
- Teder, M. (2011). Haapsalu lastekodu põleng - kuidas kõik juhtus. *Postimees*. Külastatud aadressil <https://www.postimees.ee/564066/haapsalu-lastekodu-poleng-kuidas-koik-juhtus>
- Tervisekaitsenõuded koolieelses lasteasutuses tervise edendamisele ja päevakavale. *Riigi Teataja I 2010*, 69, 526. Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/13360326>
- Tilk, K. (2015). Lasteaiast kadunud lapse leidnud mees: ta lükkas enda ees rasket poekäru. *Õhtuleht*. Külastatud aadressil <https://www.oh tuleht.ee/657636/lasteaiast-kadunud-lapse-leidnud-mees-ta-lukkas-enda-ees-rasket-poekar>
- Tross, J. (2006). *Kriisikommunikatsiooni käsiraamat*. Tallinn: Tallinna Raamatutrükikoda
- Tulekahju korral tegutsemise plaanile ning evakuatsiooni ja tulekahju korral tegutsemise õppuse korraldamisele esitatavad nõuded (2010). *Riigi Teataja I 2010*, 63, 467. Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/13356586>
- Tuleohutuse seadus (2016). *Riigi Teataja I 2018*, 71. Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/13314859?leiaKehtiv>
- Upeniece, I. & Bautre, I. (2011). Tervelt ja ohutult. Külastatud aadressil https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Ministeerium_kontaktid/Valjaanded/tervelt_ohutult.pdf
- Varava, L. (2010). Vigastuste ennetamine ja turvalisuse edendamine koolieelses lasteasutuses. *Tervise Arengu Instituut*. Külastatud aadressil https://intra.tai.ee/images/prints/documents/130492713675_Vigastuste_ennetamine_ja_turvalisuse_edendamine_koolieelsetes_lasteasutustes_est.pdf

Lisa 1. Intervjuu kava

1. Kuidas on lasteaiad taganud valmisoleku erinevate hädaolukordadega toimetulekuks?

- Kuidas on Teie lastead siiani taganud valmisoleku erinevate hädaolukordadega toimetulekuks?
- Kui hästi olete valmistunud lasteaias toimuvateks ootamatuteks olukordadeks, mis võivad ohustada seal viibivate inimeste elu, tervist ja turvalisust? Palun kirjeldage.
- Millisteks olukordadeks olete paremini valmis?
- Milliste olukordade puhul on valmisolek kõige madalam?
- Kuidas hindate laste igapäevast turvalisust lasteaias?
- Kuidas on korraldatud kommunikatsioon?
- Kuidas olete lahendanud asenduspindade leidmise?

2. Millised on peamised hädaolukorrad, mida lasteaiad peavad vajalikuks oma hädaolukorra lahendamise plaanide koostamisel arvesse võtta?

- Millised on võimalikud hädaolukorrad lasteaias, mis võivad ohustada seal viibivate inimeste elu, tervist ja turvalisust? Nimetage neid.
- Millised võimalikud sündmused/ohud või elutähtsa teenuste katkestused ei võimalda jätkata lasteaias toimimist?
- Milliseid hädaolukordi on lasteaias ette tulnud?

3. Mil määral aitab hädaolukorra lahendamise plaani olemasolu suurendada personali valmisolekut ja laste igapäevast turvalisust lasteaias?

- Kuidas aitaks hädaolukorra lahendamise plaani olemasolu suurendada personali valmisolekut erinevate hädaolukordadega toimetulekuks?
- Kuidas on lasteaias seni tagatud personali valmisolek erinevateks hädaolukordadeks?
- Milline eelnev ettevalmistus aitaks lasteaias personalil olla kõige paremini valmis lasteaias toimuva hädaolukorra ajal tegutsemiseks? Kirjeldage palun.
- Kui palju aitaks lasteaias personali eelnev koolitus ja tegutsemise harjutamine õppusel olla paremini valmis hädaolukordadeks?
- Kas Teie arvates lasteaiad peaksid koostama hädaolukorra lahendamise plaani

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Merle Liba

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Hädaolukordadeks valmisolek lasteaedades“, mille juhendaja on Margo Klaos ja kaasjuhendajaks Marge Kimmel, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Merle Liba

20.05.2019